

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

KVALIFIKACIJŲ IR PROFESINIO
MOKYMO PLĖTROS CENTRAS

Socialinio darbuotojo padėjėjo modulinė profesinio mokymo programa, III lygis

Teorinių ir praktinių užduočių mokinio sąsiuvinis

Teorinių ir praktinių užduočių mokinio sąsiuvinis parengtas įgyvendinant iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą „Lietuvos kvalifikacijų sistemos plėtra (I etapas)“ (projekto Nr. 09.4.1-ESFA-V-734-01-0001).

Teorinių ir praktinių užduočių mokinio sąsiuvinio (Socialinio darbuotojo padėjėjo modulinė profesinio mokymo programa, III lygis) autoriai patvirtina, kad šiame teorinių ir praktinių užduočių mokinio sąsiuvinyje pateiktos užduotys nepažeis autorių, kurių kūriniai naudojami, teisių ir visa užduotims rengti ir iliustruoti naudota literatūra bei šaltiniai yra pateikti sąsiuvinio gale.

Teorinių ir praktinių užduočių mokinio sąsiuvinio autoriai:

Prof. Albinas Bagdonas

Alma Buginytė

Jūratė Tamašauskienė

Audronė Vareikytė

Modulis „Įvadas į profesiją“

TESTAS GEBĖJIMAMS ĮSIVERTINTI PRIEŠ PRADEDANT MOKYTIS

1 užduotis. UŽPILDYKITE TESTĄ PASIRINKDAMI VIENĄ TEISINGĄ ATSAKYMĄ.

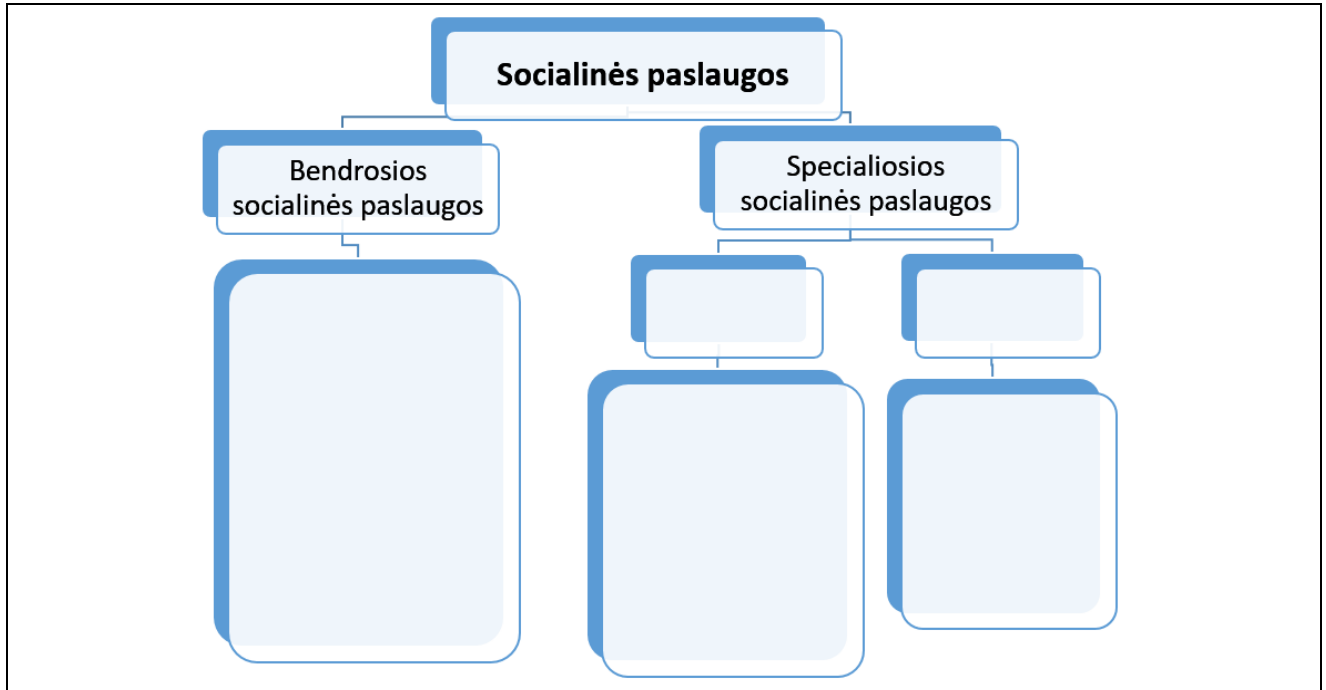
Eil. Nr.	Klausimas	Galimi atsakymai	Teisingas atsakymas
1.	Koks reiškinys turėjo įtakos socialinio darbuotojo padėjėjo profesijai Lietuvoje?	a) spartėjantis visuomenės senėjimas; b) išplėtos socialinių paslaugų įstaigos, teikiančios paslaugas neįgaliesiems; c) atkūrus Lietuvos nepriklausomybę pradėtos teikti socialinės paslaugos, nukreiptos į individualius asmens poreikius	
2.	Kokias funkcijas atlieka socialinio darbuotojo padėjėjas socialinių paslaugų organizacijoje?	a) padeda paslaugų gavėjui kasdieniame gyvenime; b) konsultuoja socialinių paslaugų gavėjus socialinės pagalbos teikimo klausimais; c) teikia klientams psichologinę pagalbą	
3.	Kuris socialinio darbuotojo padėjėjo apibūdinimas yra teisingas?	a) darbuotojas, teikiantis socialines paslaugas asmeniui, šeimai, bendruomenei pagal socialinio darbuotojo nurodymus; b) darbuotojas, teikiantis socialines paslaugas tik stacionariose socialinių paslaugų įstaigose; c) darbuotojas, teikiantis socialines paslaugas asmeniui pagal sveikatos priežiūros įstaigos siuntimą	
4.	Su kokiais socialiniais mokslais labiausiai siejasi socialinio darbuotojo profesija ?	a) sociologija; b) psichologija; c) antropologija	
5.	Kokiomis asmeninėmis savybėmis turi pasižymėti socialinio darbuotojo padėjėjas?	a) empatija; b) nuolankumu; c) greita orientacija dirbant su kompiuteriu	
6.	Kokiomis vertybėmis savo darbe turi vadovautis socialinio darbuotojo padėjėjas?	a) laikytis konfidencialumo, informaciją apie klientą teikti tik kliento artimiesiems ar suinteresuotų asmenų prašymu; b) vertinti visus klientus vienodai ir teikti jiems pagalbą nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, tikėjimo, lyties, rasės, įsitikinimų ar pažiūrų; c) teikiant paslaugas klientui vadovautis tik kliento artimųjų teikiama informacija	
7.	Kas gali būti socialinių paslaugų teikėjai?	a) seniūnijų, NVO, religinių bendruomenių socialiniai darbuotojai ir socialinio darbuotojo padėjėjai; b) seniūnijų darbuotojai; c) seniūnijų, maistą aukojančių prekybos centrų darbuotojai	

8.	Kurioje iš išvardytų įstaigų neteikiamos socialinės paslaugos?	<p>a) seniūnijose, įkalinimo įstaigose, nevyriausybiniuose organizacijose, probacijos įstaigose, sveikatos priežiūros įstaigose, savivaldybinėse ir valstybinėse socialinių paslaugų įstaigose;</p> <p>b) seniūnijose, įkalinimo įstaigose, nevyriausybiniuose organizacijose, probacijos įstaigose, ugdymo įstaigose, savivaldybinėse ir valstybinėse socialinių paslaugų įstaigose;</p> <p>c) nevyriausybiniuose organizacijose, probacijos įstaigose, savivaldybinėse ir valstybinėse socialinių paslaugų ir šias paslaugas kontroliuojančiose įstaigose</p>	
9.	Kokiam pareigybės lygiui priskiriama socialinio darbuotojo padėjėjo, dirbančio biudžetinėje įstaigoje, pareigybė?	<p>a) C lygiui;</p> <p>b) B lygiui;</p> <p>c) D lygiui</p>	
10.	Kokioms klientų grupėms dažniausiai reikalinga socialinių darbuotojų padėjėjų pagalba?	<p>a) neįgaliesiems, senyvo amžiaus asmenims, vaikams, netekusiems tėvų globos, įkalintiems asmenims, skurstantiems asmenims, šeimoms, prašančioms socialinės paramos;</p> <p>b) neįgaliesiems, senyvo amžiaus asmenims, vaikams, netekusiems tėvų globos, šeimoms, kurioms nustatyta socialinė rizika;</p> <p>c) neįgaliesiems, senyvo amžiaus asmenims, vaikams, netekusiems tėvų globos, šeimoms, kurioms nustatyta socialinė rizika, asmenims, kuriems teikiama „Maisto banko“ parama maisto produktais</p>	
11.	Kuri iš išvardytų pareigybių priskiriama individualios priežiūros personalo pareigybei?	<p>a) socialinio darbuotojo padėjėjas, lankomosios priežiūros darbuotojas;</p> <p>b) lankomosios priežiūros darbuotojas, asmeninis asistentas;</p> <p>c) priskiriamos visos išvardytos pareigybės</p>	
12.	Kokias funkcijas atlieka socialinio darbuotojo padėjėjas, teikdamas pagalbą senyvo amžiaus asmenims jų namuose?	<p>a) tvarko buitį, padeda apsipirkti, gamina maistą, laiku pastebi asmens situacijos pokyčius ir atlieka socialinių paslaugų poreikio pervertinimą;</p> <p>b) tvarko buitį, padeda apsipirkti, gamina maistą, pasitelkia suinteresuotus asmenis į bendrą veiklą, atsižvelgia į gyventojų jausmus, lūkesčius, potyrius, prognozuoja socialinę situaciją;</p> <p>c) tvarko buitį, padeda apsipirkti, gamina maistą, padeda asmeniui kuo ilgiau išlikti</p>	

		savarankiškam namuose, palaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius	
13.	Kokius tikslus įgyvendina socialinio darbuotojo padėjėjas, dalyvaudamas socialinio darbo komandoje?	<p>a) perduoda socialinio darbo komandos nariams individualios pagalbos teikimo metu surinktą informaciją apie kliento socialinę problemą;</p> <p>b) kartu su kitais komandos nariais renka informaciją, tiria ir vertina kliento socialinę situaciją bei esamą riziką;</p> <p>c) abu atsakymai yra teisingi</p>	
14.	Ar socialinio darbuotojo padėjėjas, dirbdamas socialinių paslaugų įstaigoje, privalo tobulinti savo kvalifikaciją?	<p>a) neprivalo, nes profesinio mokymo diplomas suteikia visas būtinas žinias, reikalingas socialinėms paslaugoms teikti;</p> <p>b) socialinių paslaugų įstaigos vadovas turi sudaryti galimybes socialinio darbuotojo padėjėjui tobulinti kvalifikaciją, jeigu toks poreikis atsiranda;</p> <p>c) privalo pagal Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo nuostatas</p>	
15.	Kokiame dokumente išsamiai ir suprantamai galima susipažinti su socialinio darbuotojo padėjėjo profesijai būtinomis žiniomis, gebėjimais ir įgūdžiais?	<p>a) Socialinių paslaugų įstatyme;</p> <p>b) Socialinių paslaugų sektoriaus profesiniame standarte;</p> <p>c) Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos apraše</p>	

Modulis „Socialinių paslaugų pagal nustatytą poreikį klientui teikimas“

1 užduotis. UŽBAIKITE PILDYTI SCHEMĄ PAGAL SOCIALINIŲ PASLAUGŲ RŪŠIS.

2 užduotis. ĮRAŠYKITE APLINKOS VEIKSNIUS, KURIE DIRGINA / RAMINA ASMENĮ, TURINTĮ AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKUMĄ.

Stebėjimo objektai	Dirginantys veiksniai	Raminantys veiksniai
Triukšmo lygis		
Vaizdinė stimuliacija		
Apšvietimas		
Kambario apstatymas		
Judesys		
Lytėjimas		
Kvapai		
Temperatūra		
Rutina		

3 užduotis. IŠ SĄRAŠO IŠRINKITE IR ĮRAŠYKITE LIGAS, NEGALIAS AR SUTRIKIMUS, KURIUOS APIBŪDINA PATEIKTI APIBRĖŽIMAI.

Demencija	Silpnaregystė	Šizofrenija
Protinis atsilikimas	Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai	Hipertenzija
Aklumas	Fizinė negalia	Cerebrinis paralyžius
Epilepsija	Psichikos negalia	Klausos sutrikimas
Cukrinis diabetas	Alzheimerio liga	Dauno sindromas
Elgesio, emocijų sutrikimai	Depresija	Autizmo spektro sutrikimai

Ligos / sutrikimai / negalios

Apibrėžimai

1. <i>Protinis atsilikimas</i>	Įgimta silpnaprotystė, kurios pagrindinis simptomas – intelekto nevisavertiškumas.
2. <i>Demencija</i>	Dėl įvairių ligų prasidedantis intelekto kritimas, kai kartu pažeidžiamos ir kitos psichikos funkcijos. Būdingi suvokimo, elgesio pakitimai ir kiti fiziniai simptomai.

3.	Progresuojanti smegenų liga, trukdanti aiškiai mąstyti, suvokti realybę, valdyti emocijas, daryti sprendimus. Būdingi kliesesiai, haliucinacijos, sutrikęs mąstymas.
4.	Liga, kuriai būdingas nuolat padidėjęs kraujo spaudimas.
5.	Judesio ar padėties sutrikimas, išsivystęs dėl nesubrendusių galvos smegenų defekto ar pažeidimo.
6.	Sutrikimai, pasireiškiantys elgesio ar (ir) emocinėmis reakcijomis, ryškiai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros ir etinių normų, bei dideliu nedėmesingumu, impulsyvumu ar (ir) prasta elgesio reguliacija.
7.	Visiškas nematymas / regos sutrikimas, kuris negali būti grąžintas iki normalaus lygio.
8.	Kompleksiniai raidos sutrikimai, kuriems būdingi bendravimo ir socialinių santykių su kitais asmenimis sunkumai.
9.	Genetinis sutrikimas, pasireiškiantis vėluojančiu pažinimo gebėjimų vystymusi – protiniu atsilikimu bei sutrikusiu arba vėluojančiu fiziniu augimu. Būdingi pakitę veido bruožai.
10.	Regos nusilpimas, regimųjų pojūčių ir suvokimų sutrikimai, kurie trukdo normaliai raidai, mokymuisi, orientavimuisi erdvėje, savarankiškam gyvenimui.
11.	Girdimojo jutimo ir suvokimo trūkumai, trukdantys suvokti ir apdoroti garsinę informaciją, išmokti sakinę kalbą ir bendrauti.
12.	Sutrikimas, paveikiantis smegenų funkcijas, sutrikdantis mąstymą, jausmus, suvokimą, bendravimą bei kasdienę asmens veiklą.
13.	Visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims būdingi tarimo, sklاندus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai, taip pat kalbos raiškos ar (ir) kalbos suvokimo sunkumai.
14.	Psichikos būseną, kuriai būdinga neigiamos emocijos, pasyvumas, motyvacijos praradimas, sulėtėjęs mąstymas, prislopę judesiai, bloga nuotaika, liūdesys, nevirtis.
15.	Neurodegeneracinė liga, pasižyminti pažintinių funkcijų blogėjimu, kasdienės veiklos pasyvumu, elgsenos pokyčiais, nervų ir psichikos sutrikimo simptomais.
16.	Tai apribota asmens galimybė judėti, valdyti rankų ar kojų judesius.
17.	Tai visuma sutrikimų, kuriuos sukelia sutrikęs organizmo gebėjimas panaudoti gliukozę.
18.	Sutrikimas, pasireiškiantis pasikartojančiais priepuoliais, traukuliais.

4 užduotis. ĮSIGILINKITE Į PAVEIKSLĖLIUOSE PAVAIZDUOTAS SITUACIJAS IR JAS TRUMPAI APRAŠYKITE PAAIŠKINDAMI, KAIP REIKĖTŲ ETIŠKAI BENDRAUTI SU ASMENIU, BESINAUDOJANČIU NEĮGALIOJO VEŽIMĖLIU.

Pavyzdys

1. Neturėti išankstinių nuostatų.

Jei asmuo sėdi neįgaliojo vežimėlyje, tai nebūtinai reiškia, kad jis paralyžiuotas. Žmonės gali naudotis neįgaliojo vežimėliais dėl daugelio priežasčių – po avarijų ar traumų, ligų, turėdami trumpalaikių vaikščiojimo sunkumų. Nereikėtų nustebti, jei vežimėlyje sėdintis asmuo atsistotų, pvz., norėdamas ką nors pasiekti.

2. Pasisveikinti.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Kalbėti tiesiogiai su asmeniu.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Vartoti įprastus žodžius.

.....

.....

.....

.....

.....

5. Nekalbėti apie vežimėlį.

.....

.....

.....

.....

.....

6. Neliesti vežimėlio.

.....

.....

.....

.....

.....

7. Pasiūlyti tinkamą pagalbą.

.....

.....

.....

.....

.....

	<p>8. Pasiteirauti dėl asmens pageidaujamo judėjimo aplinkoje.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
	<p>9. Rodyti pagarbą visais atvejais.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
	<p>10. Nelyginti kiekvieno asmens, besinaudojančio neįgaliojo vežimėliu, su senjoru.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Šaltinis <https://kdsmartchair.com/pages/wheelchair-etiquette>

5 užduotis. BENDRAVIMAS SU ALZHEIMERIO LIGA, DEMENCIJA SERGANČIU ASMENIU – SUBTILUS IR REIKALAUJANTIS TAM TIKRŲ ŽINIŲ. TOLIAU PATEIKTA 15 BENDRAVIMO PATARIMŲ, KURIE PADĖS SUKURTI DRAUGIŠKĄ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO APLINKĄ ASMENIUI, SERGANČIAM ALZHEIMERIO LIGA AR DEMENCIJA. ĮRAŠYKITE TRŪKSTAMUS ŽODŽIUS.

1. Būkite asmens ..... lygyje, nuolat palaikykite ..... ryšį.
2. Kalbėkite kuo ..... sakiniiais, aiškiai, lėtai.
3. Jei asmuo neranda reikiamo žodžio, pabandykite jį .....
4. Nesiginčykite, netaisykite, nekritikuokite, nepertraukinėkite, nes pralaimėsite.
5. Neginčykite asmens suvokiamos realybės, nes tai šiuo metu yra jo vienintelė realybė. Ženkite į tą realybę su juo .....
6. Labiau kreipkite dėmesį ne į žodžius, bet į ..... Dažniausiai rodomos emocijos reiškia daugiau nei pasakyti žodžiai.
7. Nekalbėkite su žmogumi ..... kitoje patalpoje.
8. Kalbėkitės ..... aplinkoje, kur niekas negali jūsų pertraukti.
9. Vienu metu užduokite ne daugiau kaip ..... klausimą ir kantriai laukite ..... Jei reikia, kartokite klausimus.
10. Venkite ..... žodžių, pvz., paruošę dušą nesakykite: „Šok į dušą“, nes asmuo gali suprasti tai paraidžiui. Sakykite: „Dušas paruoštas. Ateikite praustis“.
11. Nevartokite ..... žodžių: nesakykite „Štai ji“, geriau sakykite „Čia jūsų

skrybėlė“.

12. Vietoj neiginių vartokite ....., pvz., vietoj „Neikite ten“ sakykite „Ateikite čia“.

13. Aiškiai ..... procesą. Nekalbėkite apibendrintai, pvz., „Apsirenkite“, geriau detalizuokite, pvz., „Dabar maukėtės kojines“. Taip pat galima rodyti.

14. Venkite staigių .....

15. Nekalbėkite su asmeniu „vaikiška“ ....., pvz., „Genute, gerute, ką reikia pasakyti svečiui? Laba diena“.

6 užduotis. BENDRAUJANT SU KLIENTAIS IR BENDRADARBIAMS GALI KILTI ĮVAIRIŲ KONFLIKTINIŲ SITUACIJŲ, KURIOMS VALDYTI YRA SVARBŪS KONFLIKTŲ SPRENDIMO ĮGŪDŽIAI. ĮVARDYKITE, KOKIE TRYS KONFLIKTŲ SPRENDIMO BŪDAI NAUDOJAMI DAŽNIAUSIAI.

.....

7 užduotis. TOLIAU PATEIKTOS KELIOS SKIRTINGOS SITUACIJOS, KURIOSE JŪS GALITE ATSIDURTI BENDRAUDAMI SU KOLEGOMIS IR KONFLIKTIŠKAIS KLIENTAIS. PERSKAITĘ SITUACIJĄ, IŠANALIZUOKITE GALIMUS SPRENDIMO VARIANTUS IR APIBRAUKITE JUMS ATRODANTĮ TINKAMIAUSIĄ.

1 situacija

Jūs vykstate į susirinkimą su grupės vadove, kuri yra kompetentinga ir puikiai vertina Jūsų atliekamą darbą. Tačiau atvykę į susirinkimą, sužinote, kad pasikeitė grupės vadovė. Nauja vadovė pareiškia, kad grupėje įvyks daug pokyčių, per susitikimą neišklauso darbuotojų nuomonės, nesidomi jų išdėstytais argumentais. Paprašius skirti laiko situacijų aptarimams, apytiksliai nurodo „gal kitą savaitę“.

Galimi situacijos sprendimo variantai:

- Pasinaudojate galimybe pasakyti, kad bendraudama ir išklausydama kuruojamus darbuotojus turėtų daugiau naudoti, nei darytų pokyčius neatsižvelgdama į darbuotojų nuomones.
- Pasiūlote jai savo pagalbą ir paramą, kad jos naujasis darbas būtų kuo lengvesnis.
- Sutinkate palaukti, kol ji galės Jums skirti laiko, ir išsiaiškinti, ko jai iš Jūsų reikėtų.

2 situacija

Jūs vykstate pas klientą, kuriam paslaugas teikė Jūsų kolega. Klientas per pirmąjį susitikimą kritikuoja anksčiau dirbusį socialinio darbuotojo padėjėją. Jūs žinote esamą situaciją ir suprantate, kad kolega teikė paslaugas asmeniui, kuris perdėtai neigiamai vertina kitus žmones.

Galimi situacijos sprendimo variantai:

- Kuo mandagiau paaiškinate, kad galbūt Jūsų kolega stengėsi padaryti viską tinkamai, kad klientas šiek tiek perdeda ir problemos iš tikrųjų nėra jau tokios didelės.
- Klausotės ir užsirašinėjate asmens kritines pastabas ir susitariate vėl su juo susitikti, kai viską ištirsite ir aptarsite su vadovybe.
- Santūriai išklausote kritiką ir tęsiate savo darbą, nekalbėdami apie anksčiau dirbusį kolegą.

3 situacija

Klientui (kuriam Jūs teikėte paslaugas pusantrų metų) pablogėjo sveikata ir atsirado didesnis socialinių paslaugų poreikis. Jūs išdėstėte susidariusią situaciją savo vadovui, tačiau suprantate, kad vadovas, su kuriuo kalbatės, iš tikrųjų nekompetentingas priimti galutinio sprendimo. Tai gali padaryti tik aukštesnio lygio vadovas. Atrodo, kad Jūsų pašnekovas to nepripažįsta.

Galimi situacijos sprendimo variantai:

- Mandagiai, bet glaustai baigiate diskusiją ir tada pats stengiatės suorganizuoti susitikimą su

aukštesnio lygio vadovu.

b. Gaunate tiesioginio vadovo pritarimą susitikti su aukštesnio lygio vadovu.

c. Stengiatės taip paveikti savo dabartinį vadovą, kad jis pats pasikalbėtų su aukštesnio lygio vadovu ir pristatytų esamą situaciją.

4 situacija

Jūsų teikiate paslaugas klientui, turinčiam sunkią negalią. Norite susisiekti su padalinio vadovu, aptarti kliento situaciją. Pagaliau pasisekė susisiekti telefonu, o vadovė Jūsų klausosi ne itin atidžiai. Kai pasiūlote susitikti, ji atsako: „Norėčiau, kad man atsiųstumėte esamos kliento socialinės situacijos paaiškinimą. Kai turėsiu laiko, ramiai galėsiu ją paanalizuoti. Dabar esu labai užsiėmusi.“

Galimi situacijos sprendimo variantai:

a. Sutinkate viską paaiškinimą išsiųsti el. paštu ir pažadate paskambinti kitą savaitę.

b. Paaiškinate jai, kad nors galite atsiųsti esamos kliento socialinės situacijos paaiškinimą, tačiau tai neatstos asmeninio susitikimo. Pasiūlote kitą susitikimo dieną ir laiką.

c. Nurodote, kad dėl situacijos kreipsitės į aukštesnį vadovą bei viską išaiškinsite asmeniškai.

5 situacija

Jūs atvykote pas klientą, kuriam ilgą laiką teikėte paslaugas. Atvykusi kliento dukra kalba apie save ir netgi apie savo poreikius, tik ne apie kliento sveikatą ir teikiamas paslaugas. Nepaisant Jūsų pastangų nukreipti pokalbį apie klientą, laikas, kurį buvote skyręs susitikimui, beveik baigiasi ir galite pavėluoti pas kitą klientą, jei laiku neišeisite.

Galimi situacijos sprendimo variantai:

a. Klausotės savo pašnekovės, nes manote, kad anksčiau ar vėliau ji pradės kalbėti rūpimu klausimu. Jei būtina, paskambinate ir atsiprašote, kad vėluosite į kitą susitikimą.

b. Mandagiai užbaigiate pokalbį, paaiškinate, kad vėluojate pas kitą klientą, ir informuojate dukrą apie kitą vizitą, kada ji galės ateiti ir aptarti kliento problemas.

c. Tiesiai paklausiate, ar ji nori pasikalbėti apie klientą, ar ne.

6 situacija

Klientas nuolatos reiškia nepagrįstus skundus žodžiu ir raštu. Po daugelio nusiskundimų jis paskambino Jūsų vadovui ir apkaltino Jus nesąžiningumu bei paprašė, kad vadovas patikrintų visų jam pirktų produktų kvitus. Kitą dieną gavęs atsakymą, kad viskas tvarkinga, jis prašo, kad atvyktumėte aptarti susidariusios situacijos.

Galimi situacijos sprendimo variantai:

a. Žinote, kad asmuo konfliktiškas, tačiau turintis daug sveikatos problemų. Paaiškinate, kad atvažiuosite ir individualiai aptarsite esamą situaciją.

b. Atsiprašote sakydami, kad susitikę Jūs neturėsite ką pasakyti, todėl atvyksite nustatytu laiku ir teiksime numatytas paslaugas.

c. Išliekate mandagus, bet tvirtas. Parodote, kad Jums įkyrėjo jo skundai. Pasakote, kad rūpestingai viską darote ir užsirašinėjate, pasistengiate, kad tai nuskambėtų kaip skausmingas dalykas, ir priverčiate klientą galvoti apie savo skundus.

7 situacija

Jūs teikiate paslaugas vienišam klientui. Atvykęs pas klientą paaiškinate, kad nuo kito mėnesio paslaugas teiks tik nevyriausybinės organizacijos atstovas, nes įstaigoje, kurioje Jūs dirbate, nėra numatyta lėšų toliau teikti paslaugas. Klientas pasitiki Jumis ir pageidauja, kad paslaugas teiktumėte tik Jūs.

Galimi situacijos sprendimo variantai:

a. Susitariate su klientu, kad dar pabandykite pasikalbėti su darbdaviu dėl galutinio sprendimo.

- b. Nuodugnai išaiškinate klientui, kad nėra galimybių teikti paslaugas toliau, tačiau jis bus informuotas, jeigu atsiras tam lėšų.
- c. Aiškiai parodote, kad suprantate klientą, bet pabrėžiate, kad paslaugos jam teikti nebegalėsite.

8 užduotis. PERSKAITYKITE PASAKOJIMĄ.

Išsivaizduokite, kas gyvenate viduramžiais ir keliaujate per kaimus. Aplink dulkės, triukšmas, vyksta statybos. Pamatote kaip vyras su kūju skaldo akmenis.

– Ką čia darote? – klausiate Jūs.

Vyras sako:

– O kaip Jums atrodo, ką aš darau? Skaldau akmenis.

Tęsiate kelionę ir prieinate kitą vyrą su kūju ir jis skaldo akmenis.

– Ką čia darote? – klausiate Jūs.

– Užsidirbu pragyvenimui, – sako vyras.

Einate toliau ir pamatote dar vieną vyrą su kūju.

– Ką čia darote? – klausiate Jūs.

– Statau katedrą! – pakiliai atsako jis.

Šis vyras nelaiko savo darbo banaliu dalyku. Jis jaučiasi dalimi kažko didesnio (Gallo, 2019).

Pasakojime paminėti trys vyrai, iš kurių pirmasis, paklaustas, ką daro, pasakė, kad skaldo akmenis, antrasis – kad užsidirba pragyvenimui, o trečiasis – kad stato katedrą. Trečiasis darbininkas nuo kitų skyrėsi tuo, kad skaldydamas akmenis, jautėsi esantis dalimi kažko didingo.

Pagalvokite apie socialinio darbuotojo padėjėjo darbą. Ar atlikdami kasdienės darbo funkcijas jaustumėtės dalimi kažko didingo? Kas tie didingesni dalykai? Pagalvokite apie juos ir užrašykite. Patarimas: galvokite ne apie tai, *ką* darysite, o *kodėl* tai darysite? Galvokite apie *veiklos tikslą*.

Pvz., Kliento kambaryje aš rūpestingai pakloju lovą, išvalau dulkes, iššluostau grindis, → nes stengiuosi sukurti jaukią ir malonią namų aplinką.

1. Kviečiu vaiką ateiti į renginį, → nes .....
2. Paaiškinu senjorui, kad kilimas jo kambaryje gali padidinti griuvimų riziką, → nes .....
3. Kai ateinu pas klientą, visada nusišypsau, → nes .....
4. Kliento visuomet pasiklausiu, kaip galiu į jį kreiptis, → nes .....
5. Visuomet pasiteirauju kliento, ar jam nieko netrūksta, → nes .....
6. Perduodu savo bendradarbiui tikslią informaciją apie kliento savijautą, → nes .....

9 užduotis. ŽENKLU „+“ PAŽYMĖKITE GYVENIMO NAMUOSE / BENDRUOMENĖJE IR GLOBOS INSTITUCIJOJE PRIVALUMUS.

Eil. Nr.	Privalumas	Namuose	Institucijoje
1.	Mažesnės paslaugų išlaidos		
2.	Geresni specialistai		
3.	Didesnis žmonių skaičius gauna paslaugas		
4.	Geresnė kliento savijauta		
5.	Įgyvendinamas decentralizacijos principas		
6.	Įgyvendinamas integracijos ir įtraukties principas		

7.	Kokybiškesnės paslaugos		
8.	Didesnė socialinės aplinkos įtrauktis į paslaugų teikimą		
9.	Kompleksiškesnės paslaugos		
10.	Įgyvendinamas žmogaus gyvenimo normalizacijos principas		

10 užduotis. LIGŲ SĄRAŠO LENTELĖJE ŽENKLU „+“ PAŽYMĖKITE UŽKREČIAMĄSIAS / INFEKČINES LIGAS

1. AIDS	
2. Alzheimerio liga	
3. Aneurizma	
4. Anoreksija	
5. Apendicitas	
6. Cholera	
7. Depresija	
8. Dizenterija	
9. Ebolos hemoraginė karštinė	
10. Glaukoma	
11. Gripas	
12. Hepatoceliulinė gelta	
13. Herpesas	
14. Hipertenzija	
15. Infarktas	
16. Insultas	
17. Katarakta	
18. Laimo liga	

19. Legioneliozė	
20. Maliarija	
21. Maras	
22. Mažakraujystė	
23. Mikrocefalija	
24. Nerimas	
25. Osteoporozė	
26. Parkinsono liga	
27. Raudonukė	
28. Raupai	
29. Salmoneliozė	
30. Šizofrenija	
31. Sifilis	
32. Stabligė	
33. Tikas	
34. Tuberkuliozė	
35. Vaikų cerebrinis paralyžius	
36. Virusinis hepatitas	

11 užduotis. LIETUVOS RESPUBLIKOJE PAGRINDINIAI SOCIALINIŲ PASLAUGŲ ORGANIZATORIAI YRA (VIENAS ATSAKYMAS ŽODŽIUI ORGANIZATORIAI TINKA LABIAUSIAI):

- 1) vyresnieji socialiniai darbuotojai;
- 2) globos įstaigos;
- 3) dienos centrai;
- 4) ugdymo įstaigos;
- 5) savivaldybės;
- 6) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM);
- 7) Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie SADM;
- 8) bažnytinių parapijų komitetai;
- 9) socialinių darbuotojų padėjėjai.

12 užduotis. IŠ KETURIŲ PATEIKTŲ VARIANTŲ PAŽYMĖKITE TINKAMIAUSIĄ TĘSINĮ ŽODŽIAMS *MOTYVACINIS INTERVIU – TAI*:

- 1) tikslingas apklausėjo (pavyzdžiui, socialinio darbuotojo padėjėjo) pokalbis su apklausiamu asmeniu, užduodant iš anksto suformuluotus klausimus;
- 2) emocinių ir elgesio sunkumų diagnozavimo ir gydymo metodas;
- 3) užsibrėžto tikslo siekis neatsižvelgiant į kliento pastangas;
- 4) į klientą orientuota konsultavimo rūšis – kliento nuostatų, įpročių, požiūrio, elgesio keitimas paprasčiausiais būdais: pokalbiu, klausimų teikimu, svarstymais, palaikymu.

13 užduotis. PAŽYMĖKITE TEISINGUS VARIANTUS APIBRAUKDAMI TEISINGO VARIANTO NUMERĮ.

Socialinio darbuotojo padėjėjas, aiškindamasis kliento galimybes užimtumo veikloje, vadovaujasi šiais principais:

1. Pats atlieka darbą už klientą, jei klientas to nenori daryti.
2. Sudaro sąlygas, kad klientas viską, kas tik jam įmanoma, stengtųsi daryti pats.
3. Leidžia klientui elgtis taip, kaip nori.
4. Pagiria klientą, jei jis bent kiek stengiasi ir bando atlikti darbą kartu su klientu.

14 užduotis. PAŽYMĖKITE TEISINGĄ VARIANTĄ APIBRAUKDAMI JO NUMERĮ.

Pažymėkite, kokius iš toliau išvardytų poreikių pagal Maslow poreikių teoriją reikėtų tenkinti pirmiausia teikiant pagalbą socialinę riziką patiriančiam vaikui:

1. Saviraiškos poreikius.
2. Fiziologinius poreikius.
3. Saugumo poreikius.

15 užduotis. APIBRĖŽKITE KLIENTO MOTYVACIJOS SĄVOKĄ UŽBAIGDAMI SAKINĮ.

Kliento motyvacija suprantama kaip.....

16 užduotis. DIRBANT SU SOCIALINĘ RIZIKĄ PATIRIANČIAIS JAUNUOLIAIS IR PADEDANT JIEMS UGDYTI DARBINIUS ĮGŪDŽIUS, DAŽNAI TENKA AIŠKINTI JAUNUOLIAMS, AR TEISINGI JŲ IŠSAKYTI TEIGINIAI. PERSKAITYKITE TOLIAU PATEIKTUS TEIGINIUS IR PARAŠYKITE, AR JIE TEISINGI, AR KLAIDINGI. TEISINGĄ TEIGINĮ PAŽYMĖKITE RAIDE „T“, KLAIDINGĄ – RAIDE „K“.

Teiginys	Teisingas – „T“ Klaidingas – „K“	Argumentai
1. „Jei žmogus neturi darbo – tai tik paties žmogaus kaltė.“		
2. „Jei neturi darbo, neverta dirbti savanoriu.“		

17 užduotis. TOLIAU IŠVARDYTI SOCIALINIAI IR DARBINIAI ĮGŪDŽIAI, KURIE TURI BŪTI UGDOMI TĖVŲ GLOBOS NETEKUSIEMS VAIKAMS, GYVENANTIEMS BENDRUOMENINIUOSE VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE. PAPILDYKITE SĄRAŠĄ ĮRAŠYDAMI TRŪKSTAMUS ĮGŪDŽIUS.

1. Gebėti tvarkyti gyvenamąsias patalpas.
2. Gebėti valdyti jausmus.
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

18 užduotis. KAIRĖJE PUSĖJE ESANČIAS SAKINIŲ PRADŽIAS SUJUNKITE SU DEŠINĖJE PUSĖJE ESANČIOMIS SAKINIŲ PABAIGOMIS. TAI PADĖS JUMS ĮSISAVINTI ĮSTAIGŲ APLINKOS PAVIRŠIŲ VALYMO IR DEZINFEKCIJOS REIKALAVIMUS (Lietuvos higienos norma..., 2012).

1. Dažnai liečiami rankomis aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršiai valomi arba valomi ir dezinfekuojami	a) krauju ir (ar) kūno skysčiais, išskyromis.

2. Nuolatinis patalpų valymas arba valymas ir dezinfekcija atliekami šia tvarka: pradedama nuo švariausių patalpų ir užbaigiama nešvariausiose patalpose (tualetuose)	b) pagal gamintojų naudojimo instrukcijas.
3. Pagrindinis patalpų valymas ir dezinfekcija atliekami numatytu higienos plane laiku ir šia tvarka: pradedama nuo švariausių patalpų ir užbaigiama nešvariausiose patalpose	c) arba valomi ir dezinfekuojami po kiekvieno naudojimo.
4. Žaislai turi būti individualūs	d) skalbikliais.
5. Paviršių valymas ir dezinfekcija atliekami tuoj pat, kai tik užteršiami	e) šluostymo, plovimo būdais.
6. Draudžiama paviršius valyti	f) atitraukiami baldai, įrenginiai, visų aplinkos daiktų paviršiai valomi ir dezinfekuojami pradedant nuo viršaus ir einant iki apačios, baigiama grindimis.
7. Atliekant pagrindinį patalpų valymą ir dezinfekciją	g) valomi arba valomi ir dezinfekuojami baldai, įrenginiai, aplinkos daiktų paviršiai, baigiama grindimis.
8. Nuolatinis aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių valymas arba valymas ir dezinfekcija atliekami	h) keletą kartų per dieną.
9. Valymo ir dezinfekcijos tirpalai ruošiami ir naudojami	i) neturi būti klientų.
10. Aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršiai valomi šiltu vandeniu	j) ir pramoninės gamybos valymo priemonėmis, jų tirpalais, paruoštais pagal gamintojo instrukcijas.

19 užduotis. INTERNETE SUSIRASKITE RANKŲ DEZINFEKCIŲ PRIEMONĖS „STERILLIUM“ SAUGOS DUOMENŲ LAPĄ. IŠANALIZUOKITE JŲ IR ATSAKYKITE Į KLAUSIMUS.

1. Ką daryti, jei dezinfekcinės priemonės „Sterillium“ pateko į akis?

.....

.....

.....

.....

2. Ką daryti prarijus dezinfekcinės priemonės „Sterillium“?

.....

.....

.....
.....
3. Kokios asmeninės apsaugos priemonės reikalingos naudojant „Sterillium“?

.....
.....
.....

4. Kokios „Sterillium“ laikymo sąlygos ir tvarka?

.....
.....
.....

20 užduotis. ŠIAME PRATIME PATEIKIAMI PATARIMAI DARBUOTOJUI, KAIP EFEKTYVIAI PADĖTI RENGTI ASMENIUI, SERGANČIAM DEMENCIJA, BEI KOKIA JO DRABUŽIŲ SPECIFIKA. ĮRAŠYKITE TRŪKSTAMUS ŽODŽIUS. VADOVAUJANTIS ŠIAIS PATARIMAIS, RENGIMASIS KLIENTUI NETURĖTŲ SUKELTI BLOGŲ POJŪČIŲ.

1. Pasiūlykite asmeniui pasirinkti norimą drabužį. Supaprastinkite – leiskite rinktis iš ..... drabužių, spalvų.
2. Jei asmuo rengiasi pats, sudėkite drabužius pagal .....: viršuje – apatiniai, apačioje – viršutiniai.
3. Drabužiai galėtų būti bent vienu dydžiu ....., nes pagyvenusio amžiaus žmogaus kūnas dažnai darosi mažiau judrus, raumenys – sustingę.
4. Drabužiai turi turėti kuo mažiau ..... detalių – užtrauktukų, sagų, raištelių.
5. Vengti diržų ir kitokių aprangos detalių, pagamintų iš .....
6. Batai – neslidūs, su limpančiais segtukais, kad žmogui ..... nuo kojų, pats galėtų lengvai atsisegti ir užsisegti.
7. Nepatartini gausiai raštuoti, kontrastingų spalvų drabužiai. Geriausiai .....
8. Pravartu drabužius grupuoti pagal ....., t. y. rengtis tos pačios spalvos drabužių komplektą, pvz., mėlynos kojinės, mėlynos kelnės, mėlyna palaidinė.
9. Nenustebkite, jei asmuo negali atsisakyti kokio nors ..... Paieškokite naujo, tokio paties modelio ir spalvos.
10. Žmogus gali negebėti pasirinkti drabužių pagal aplinkos ....., t. y. gali apsirengti pernelyg šiltai arba sušalti.
11. Įsitikinkite, kad kambaryje, kuriame rengiamasi, yra pakankamai ..... ir šviesu.

21 užduotis. PAŽYMĖKITE TEISINGUS ATSAKYMUS Į KLAUSIMUS APIE SUAUGUSIŲ ASMENŲ SOCIALINĖS GLOBOS ĮSTAIGŲ HIGIENOS REIKALAVIMUS (Lietuvos higienos norma, 2011).

1. Kaip dažnai socialinės globos įstaigoje turi būti keičiami lovos skalbiniai, rankšluosčiai, drabužiai?
  - a. Juos sutepus, bet ne rečiau kaip vieną kartą per dieną.
  - b. Juos sutepus, bet ne rečiau kaip vieną kartą per 7 dienas.
  - c. Juos sutepus, bet ne rečiau kaip vieną kartą per 10 dienų.
2. Kaip dažnai socialinės globos įstaigoje turi būti keičiami asmens apatiniai drabužiai?
  - a. Juos sutepus, bet ne rečiau kaip vieną kartą per dieną.
  - b. Juos sutepus, taip pat ryte ir vakare.
  - c. Vieną kartą per dieną.

3. Kada socialinės globos įstaigoje turi būti valomas ir skalbiamas minkštas inventoriųs?
  - a. Jį sutepus.
  - b. Jį sutepus ir prieš perduodant kitam paslaugų gavėjui.
  - c. Jį sutepus, bet ne rečiau kaip vieną kartą per 30 dienų.

4. Pažymėkite teisingą teiginį:
  - a. Draudžiama dušo patalpų grindis, dušo patalpose esančius kilimėlius valyti ir dezinfekuoti grybelio sukėlėjus naikinančiu poveikiu pasižyminčiomis priemonėmis.
  - b. Švarems ir nešvarems skalbiniams gabenti draudžiama naudoti atskirus skirtingai pažymėtus vežimėlius ar kitas talpyklas.
  - c. Draudžiama paslaugų gavėjams duoti suplyšusį minkštą inventorių, lovos skalbinius, rankšluosčius, drabužius.

5. Kaip dažnai socialinės globos įstaigoje negalintys savimi pasirūpinti paslaugų gavėjai turi būti apiprausiami?
  - a. Kiekvieną dieną.
  - b. Ne rečiau kaip vieną kartą per 7 dienas.
  - c. Ne rečiau kaip vieną kartą per 10 dienų.

6. Kaip dažnai socialinės globos įstaigoje negalintys savimi pasirūpinti paslaugų gavėjai turi būti maudomi (duše ar vonioje, tekančiu vandeniu)?
  - a. Kiekvieną dieną.
  - b. Ne rečiau kaip vieną kartą per 7 dienas.
  - c. Ne rečiau kaip vieną kartą per 10 dienų.

7. Pažymėkite neteisingą teiginį.
  - a. Kiekvienam paslaugų gavėjui naudojamos tik jam skirtos asmens higienos priemonės, įrankiai, instrumentai (žirkklės, šukos, šepetėliai ir kitos).
  - b. Jei daugkartinio naudojimo asmens higienos priemonės, įrankiai, instrumentai yra naudojami keliems paslaugų gavėjams, prieš kiekvieną naudojimą jie turi būti išvalomi ir dezinfekuojami.
  - c. Pakartotinai naudojamas vienkartinės asmens higienai skirtas priemonės, įrankius, instrumentus privaloma išvalyti ir dezinfekuoti.

8. Kaip turi būti laikomas asmens higienos patalpų valymo inventoriųs?
  - a. Paženklintas, švarus ir sausas, laikomas atskirai nuo kitų patalpų valymo inventoriaus.
  - b. Paženklintas, švarus ir sausas, laikomas kartu su kitų patalpų valymo inventorium.
  - c. Paženklintas, švarus ir sausas, laikomas kartu su kitų patalpų valymo inventoriumi, šalia gyventojų asmeninių daiktų.

9. Suaugusių asmenų socialinės globos įstaigos gyvenamuosiuose, miegamuosiuose, bendruosiuose kambariuose, ugdymo patalpose natūralus vėdinimas užtikrinamas:
  - a. Varstomais langais.
  - b. Oro kondicionieriais.
  - c. Rekuperacine vėdinimo sistema.

10. Pažymėkite neteisingą teiginį.
  - a. Suaugusių asmenų socialinės globos įstaigos patalpose neturi būti matomų pelėsių.
  - b. Valymo, skalbimo ir dezinfekcijos priemonės turi būti naudojamos pagal paskirtį ir gamintojų

nurodytas naudojimo instrukcijas.

c. Tualetu, dušo patalpų ir įrangos paviršių dezinfekcijai naudojami tik citrinų rūgšties turintys valikliai.

22 užduotis. Į TUŠČIUS LANGELIUS ĮRAŠYKITE RAIDES, KURIOS ŽYMĖTŲ PAEILIUI EINANČIUS LOVOS KLOJIMO ETAPUS. PABANDYKITE PAKLOTI LOVĄ VADOVAUDAMIESI ŠIUO PROCESU (Balčiūnienė ir kt., 2008).

I dalis. Tuščios lovos perklojimas

1. Pasiruošimas

a.	Pastatykite kėdę prie lovos kojūgalio nuimtai antklodei ir pagalvėms padėti.
b.	Pasirinkite patogų laiką patalynei keisti.
c.	Padėkite švarią patalynę ant kėdės prie lovos galvūgalio.

2. Naudotos patalynės nuėmimas

a.	Patraukite čiužinį link lovos galvūgalio.
b.	Nuimkite klijuotę (jei ji buvo).
c.	Nuimkite naudotus antklodės ir pagalvių užvalkalus, paklodes. Nepurtydami sudėkite į tam skirtą indą ar maišą.
d.	Apžiūrėkite čiužinio užtiesalą. Jei jis suteptas, nuimkite, jei švarus, palikite. Jei užtiesalo paviršius valomas, dezinfekuokite specialiomis priemonėmis.
e.	Lovą nustatykite į horizontalią padėtį, nuleiskite šonines užtvargas, pakelkite lovą į tokį aukštį, kad jums būtų patogų dirbti.

3. Lovos paklojimas

a.	Pakiškite paklodės kraštus po čiužinio galvūgaliu ir užlenkite kampus. Eidami link lovos kojūgalio išlyginkite paklodę, kad neliktų raukšlių. Pakiškite paklodę po čiužinio kojūgaliu ir užlenkite kampus.
b.	Jei buvotė nuėmęs čiužinio užtiesalą, švarų užtiesalą užtieskite ant lovos. Pradėkite nuo lovos galvūgalio link kojūgalio, išlyginkite.
c.	Jei reikia, dokumentuose pažymėkite lovos klojimo datą.
d.	Užtieskite paklodę. Ji turi uždengti visą čiužinį ir tolygiai nusvirti nuo lovos kraštų.
e.	Jei asmuo naudojami maitinimo staleliu, pristumkite jį prie lovos taip, kad būtų lengvai pasiekiamas.
f.	Pagalvę apvilkite užvalkalu.
g.	Jei reikia, dubens srityje užtieskite klijuotę. Klijuotės dydis turi būti nuo juosmens iki kelių. Ant klijuotės patieskite puspaklodę. Ją išlyginkite ir pakiškite po čiužiniu. Jei naudojami vienkartiniai paklotai, klijuotė ir puspaklodė nededama.
h.	Užklokite antklodę. Pirmiausia apvilkite užvalkalą, paskui paklokite ją ant lovos.

II dalis. Užimtos lovos perklojimas

1. Pasiruošimas

a.	Pastatykite kėdę prie lovos kojūgalio nuimtai antklodei ir pagalvėms padėti.
b.	Pakelkite lovą iki jums patogaus darbui aukščio, fiksuokite lovos ratelius.
c.	Nuleiskite abi lovos užtvargas, jei lovą klojate dviese. Jei lovą klojate vienas, užtvara priešingoje jums pusėje turi būti pakelta.
d.	Pasirinkite patogų laiką patalynei keisti. Derinkite laiką su asmens maudymu. Sudarykite sąlygas asmeniui pasišlapinti prieš klodami lovą. Išsiaiškinkite, ar asmuo gali judėti, kaip galima jį apversti. Aptarkite procedūrą su asmeniu. Jei žmogus yra didelio svorio, pakvieskite kitą

	darbuotoją ir klokite lovą dviese.
	e. Pasidėkite švarią patalynę ant kėdės prie lovos galvūgalio.

2. Lovos paklojimas

	a. Apvilkite švariais užvalkalais pagalves ir antklodę. Padėkite pagalves patogiai asmeniui, užklokite antklodę, jos kojūgalį pakiškite po čiužiniu. Neįtempkite antklodės, palikite pakankamai vietos kojoms.
	b. Nuklokite asmenį. Nuvilkite antklodės užvalkalą ir jį įdėkite į indą ar maišą naudotiems skalbiniams. Antklodę pasidėkite ant kėdės, pastatytos prie lovos kojūgalio. Nepurtykite.
	c. Nusimaukite pirštines, nusiplaukite rankas.
	d. Padėkite asmeniui pasiversti ant kito šono, veidu į jus. Pakelkite lovos užtvaram.
	e. Padėkite pasiversti ant nugaros.
	f. Pakartokite visus veiksmus kitoje lovos pusėje. Nuimkite nešvarų čiužinio užklotą, paklodę, klijuotę, puspaklodę ir įdėkite juos į indą ar maišą naudotiems skalbiniams. Paklokite švarią patalynę. Gerai išlyginkite visus klojamos patalynės sluoksnius, šoninius kraštus pakiškite po čiužiniu. Sutvarkykite patalynę lovos kampuose: pakelkite patalus taip, kad susidarytų trikampis pagrindu statmenas lovos galui, laisvus patalynės galus pakiškite po čiužiniu. Nuleiskite pakeltą kampą žemyn ir viską pakiškite po čiužiniu.
	g. Jei buvo nuimtas čiužinio patiesalas, pirmiausia, sulankstę jį išilgai, patieskite ant nuklotos lovos krašto. Paskui tieskite paklodę. Jei reikia, tieskite klijuotę ir puspaklodę. Gerai išlyginkite visus klojamos patalynės sluoksnius. Artimesnius čiužinio užkloto, paklodės, klijuotės ir puspaklodės kraštus pakiškite po čiužiniu. Sutvarkykite patalynę lovos kampuose.
	h. Padėkite asmeniui pasiversti ant šono, veidu nuo jūsų.
	i. Kuo arčiau asmens nugaros pristumkite puspaklodę ir klijuotę, jei jos buvo naudotos, taip pat pristumkite ir paklodę. Jei čiužinio užklotas nešvarus, jį reikia pristumti prie asmens, jei jis švarus, palikite.

Modulis „Kliento saugumą užtikrinančių sąlygų sudarymas“

1 užduotis. IŠ APRAŠYTOS SITUACIJOS APIBŪDINKITE VEIKSNIUS, GALINČIUS DIDINTI ASMENS, KURIAM PRASIDĖJO PSICHOZĖS PRIEPOLIS, PAVOJINGUMĄ BEI PARAŠYKITE NE MAŽIAU KAIP PENKIS PIRMUOSIUS SAVO VEIKSMUS.

Socialinis darbuotojas per naktinį budėjimą viename iš gyventojų kambarių išgirsta vyro šauksmą. Kambaryje gyvena du vidutinio amžiaus vyrai, turintys psichikos sutrikimų. Vienas iš vyrų, sėdėdamas lovoje, garsiai šaukia, kad jo kambario draugas nori jį nuskriausti ar net nužudyti. Paklaustas, iš kur jis tai žino, asmuo patikina, kad balsai nuolat apie tai sako. Kambario draugas išsigandęs tyli. Ant staliuko šalia lovos padėtas virtuvinis peilis.

2 užduotis. APIBŪDINKITE FIZIŠKAI IR EMOCIŠKAI SAUGIOS APLINKOS KŪRIMO BŪDUS PAGAL KLIENTŲ GRUPES

Klientų grupės:

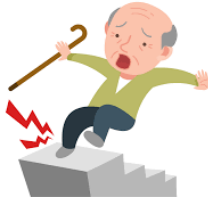

vaikas, netekęs tėvų globos;

asmuo, turintis proto negalią;

senyvo amžiaus asmuo.

3 užduotis. PAGAL PAVEIKSLĖLIUS ĮVARDYKITE SENYVO AMŽIAUS ŽMONIŲ GRIUVIMO PRIEŽASTIS.

	Griuvimas	Griuvimo priežastys
1.	 <p>(https://www.pixtastock.com)</p>	
2.	 <p>(https://www.145rf.com)</p>	
3.	 <p>(https://www.145rf.com)</p>	
4.	 <p>(https://www.pinterest.com)</p>	

5.	 <p>(https://www.bedfordmedicalalert.ca)</p>	
6.	 <p>(https://www.shutterstock.com)</p>	
7.	 <p>(https://www.medicalconsulting.com)</p>	

4 užduotis. TESTE, KURIAME PATEIKIAMI MITAI APIE PSICHIKOS LIGAS, PAŽYMĖKITE, AR KONKRETUS TEIGINYS YRA TEISINGAS, AR KLAIDINGAS. ATSAKYMĄ PAGRĮSKITE.

Teiginys	Atsakymai		Atsakymo pagrindimas
	Taip	Ne	
Sutrikusios psichikos asmenys gali dirbti.			
Sutrikusi psichika bei protinis atsilikimas nėra vienas ir tas pats.			
Sutrikusios psichikos asmenys yra labai pavojingi.			
Sutrikusios psichikos asmenys yra tingūs.			
Psichikos ligos yra nepagydomos.			
Psichikos liga – moralinis nuosmukis, Dievo bausmė.			
Psichikos liga nėra charakterio silpnumo požymis arba intelekto stoka.			
Jeigu norėtų, sutrikusios psichikos asmuo galėtų pasveikti vien savo valia.			
Sutrikusios psichikos asmuo yra pats atsakingas už savo ligą.			
Valstybei yra per didelė prabanga gydyti psichikos ligas.			
Daugelis psichikos ligonių turi būti gydomi ligoninėse.			
Sutrikusios psichikos asmenys			

nėra patikimi, jie niekada nesako tiesos.			
Psichika sutrinka asmenims, kuriais nesirūpino tėvai ir kurie augo nedarniose šeimose.			
Sutrikusios psichikos asmenų jausmai yra tokie patys, kaip ir nesutrikusios psichikos asmenų.			

5 užduotis. IŠVARDYKITE IR APIBŪDINKITE SEPTYNIS UNIVERSALIAUS APLINKOS DIZAINO KŪRIMO PRINCIPUS:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....

6 užduotis. LENTELĖJE X ŽENKLU PAŽYMĖKITE SMURTO POŽYMIUS, PRISKIRIAMUS KONKREČIAI SMURTO FORMALI.

Eil. Nr.	Smurto požymiai	Smurto formos			
		Fizinis smurtas	Psichologinis smurtas	Nepriežiūra	Seksualinis smurtas
1.	Alkanas				
2.	Pakitęs vaiko elgesys				
3.	Kraujavimas				
4.	Perdėtai jautrus reagavimas				
5.	Apatija / nieko nenori				
6.	Patyčios / agresyvus elgesys				
7.	Nubrozdinimai				
8.	Nubrozdinimai / įdrėskimai intymiose vietose				
9.	Seksualinio pobūdžio veiksmai žaidžiant Seksualinio pobūdžio kalba ar gestai				
10.	Lūžiai (sulaužyti kaulai)				
11.	Amžiaus neatitinkančios išsamios žinios apie lytinį gyvenimą				
12.	Įdrėskimai				
13.	Purvinas				
14.	Atskirų kūno dalių skausmas				
15.	Netinkamai aprengtas				
16.	Uždarumas				
17.	Pilnos sauskelnės				

7 užduotis. IŠ APRAŠYTOS SITUACIJOS X ŽENKLU PAŽYMĖKITE TEISINGUS IR NETEISINGUS DARBUOTOJO VEIKSMUS.

Budėjimo metu socialinės globos namuose apie 20 val. neseniai atvykęs 45 metų amžiaus vyras prasarė, kad gyvenimas socialinės globos namuose yra beprasmiškas ir jis ketina pasitraukti iš gyvenimo. Vyras kalba, kad ilgisi savo artimųjų, kurie dėl jo sunkios formos psichikos ligos jo nelanko. Ant kambario stalo matote popierius lapus, panašius į atsisveikinimo laiškus. Matote pravertus trečiame pastato aukšte esančio kambario balkono duris.

Darbuotojo veiksmai	Teisingi darbuotojo veiksmai	Neteisingi darbuotojo veiksmai	Paašškinkite, kodėl darbuotojo veiksmai buvo teisingi arba neteisingi
Nedelsdami, tikėdamiesi, kad išgirs kiti darbuotojai, pradėsite garsiai šaukti, kad asmuo ketina nusižudyti.			
Paklausite, koku būdu jis ketina įgyvendinti savo savižudybės planą.			
Pasakysite, kad taip būna daugumai gyventojų, kurie atvyksta į socialinės globos namus. Po tam tikro laiko jie pripranta prie naujo gyvenimo, pripras ir jis.			
Stengsitės nuraminti: patikinsite, kad šeimos nariai jį tikrai aplankys.			
Paklausite asmens, ar kada nors jau bandė žudytis.			
Atpažinę savižudybės situaciją, nedelsdami bėgsite ieškoti pagalbos.			
Stengsitės nuraminti asmenį pasakydamas, kad viskas bus gerai.			
Paraginsite asmenį pasikalbėti su jumis, paašškinsite, kad kartais lengviau kalbėtis su svetimu žmogumi negu su artimu.			
Rimtai įvertinsite esamą situaciją ir riziką.			
Kalbėdami su asmeniu bandysite laimėti kuo daugiau laiko, kuo ramiau apgalvosite savo veiksmus ir kitų darbuotojų pasitelkimo būdus.			

8 užduotis. UŽPILDYKITE LENTELĘ ĮRAŠYDAMI PYKČIO VALDYMO BŪDUS

	Darbuotojo (savo) pykčio suvaldymas		Tinkamas reagavimas į kito žmogaus pyktį
1.		1.	
2.		2.	
3.		3.	
4.		4.	
5.		5.	

9 užduotis. UŽBAIKITE SAKINĮ.

Saugos duomenų lapas – tai: .....

.....

.....

.....

10 užduotis. UŽPILDYKITE LENTELĘ APIE DARBDAVIO IR DARBUOTOJO PRIEVOLĖS DIRBANT SU CHEMINĖMIS MEDŽIAGOMIS.

Darbdavio prievolės:	Darbuotojo prievolės:
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	x
6.	x

11 užduotis. PAGAL PATEIKTĄ SITUACIJĄ PARAŠYKITE:

1. Apsaugos priemonių (išvardyti) saugaus naudojimo reikalavimus.
2. Darbuotojo veiksmus kontaktuojant su asmeniu.
3. Darbuotojo apsaugojimo veiksmus (higiena).

Socialinio darbuotojo padėjėjas esant koronaviruso COVID-19 protrūkiui teikia socialinės globos paslaugas namuose senyvo amžiaus moteriai. Socialinio darbuotojo padėjėjas, karantino sąlygomis pas moterį užtrunka 2 val. Jo funkcijos – nuprausti, pagaminti maistą, sutvarkyti patalpas, sugirdyti vaistus. Socialinio darbuotojo padėjėjas sužinojo, kad prieš kelias dienas senolę aplankė anūkas, sugrįžęs iš Norvegijos, tai sukėlė riziką užsikrėsti koronavirusu COVID-19. Senolei koronaviruso COVID-19 simptomų nepastebima.

12 užduotis. PAŽYMĖKITE TEISINGUS ATSAKYMUS

Asmens duomenys yra?	
Bet kokia informacija, susijusi su gyvu asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta	☐
Bet kokia informacija, susijusi su gyvu ar mirusiu asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta	☐
Asmens duomenis sudaro:	
Elektorinio pašto adresas: vardas.pavardė@jmonė.com	☐
Namų adresas	☐
Vardas, pavardė	☐
Juridinio asmens kodas	☐
Interneto paskyrų (IP) adresas	☐
Užkoduoti gydytojų turimi duomenys apie asmens sveikatą	☐
Elektroninio pašto adresas: varlyte123@gmail.com	☐
Kokie yra asmens duomenų tvarkymo pagrindai?	
Asmens sutikimas	☐
Teisinė prievolė	☐
Duomenų gavimas	☐
Sutarties vykdymas	☐
Gyvybiniai interesai	☐
Viešasis interesas	☐
Teisėti interesai	☐

Paslaugų teikimas	☐
Kokiu tikslu kaupiami ir tvarkomi asmens duomenys?	
Siekiant įsitikinti, ar darbuotojas atitinka pareigybės reikalavimus	☐
Siekiant išsiaiškinti paslaugų gavėjo socialinį tinklą	☐
Siekiant užtikrinti socialinių paslaugų įstaigos vykdomą veiklą	☐
Siekiant užtikrinti kuo sklandesnę komunikaciją įstaigoje	☐

Modulis „Įvadas į darbo rinką“

TESTAS GEBĖJIMAMS ĮSIVERTINTI BAIGUS PROGRAMĄ

Eil. Nr.	Klausimas	Galimi atsakymai	Teisingas atsakymas
1.	Kokiame dokumente pateikiama susisteminta informacija apie visuomenėje egzistuojančias ligas ir sutrikimus?	a) Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakyme Nr. V-1265/V-685/A1-317 „Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo“; b) Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme; c) Tarptautiniame ligų klasifikatoriuje TLK	
2.	Kokiu būdu asmenims bendraujant, efektyviausiai perduodama informacija?	a) verbaline kalba; b) kūno kalba; c) balso tonu	
3.	Ar gali socialinio darbuotojo padėjėjas priimti palikimą (nekilnojamąjį turtą), kurį jam testamentu paliko klientas?	a) negali, nes tai profesinės etikos pažeidimas ir palikimo priėmimą draudžia Lietuvos Respublikos įstatymai; b) gali, nes tai yra asmens, testamentu palikusio turtą darbuotojui, kuris gerai teikė socialines paslaugas, valia; c) kiekvienas palikimo priėmimo atvejis sprendžiamas teisme, jeigu kyla teisinis ginčas	
4.	Kokiame teisės akte apibrėžiamos socialinių paslaugų gavėjų charakteristikos?	a) Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (SPIS); b) Socialinių paslaugų kataloge; c) Socialinių paslaugų įstatyme	
5.	Kam yra skirti cheminių medžiagų saugos duomenų lapai?	a) gauti informacijai apie svarbias chemijos pramonės gaminio savybes, nes ji padeda užtikrinti saugą darbe ir tinkamą elgesį su medžiaga numatytais ir nenumatytais atvejais; b) gauti informacijai apie svarbias chemijos pramonės gaminio savybes, nes ji padeda apsaugoti nuo užkrečiamųjų ligų; c) gauti informacijai apie svarbias chemijos pramonės gaminio savybes, nes ji padeda užtikrinti gerą rankų higieną	
6.	Koks socialinių paslaugų tikslas?	a) padėti tenkinti būtiniausius poreikius tiems žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra ribotas; b) sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes spręsti	

		savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį; c) padėti įgyti funkcionalių gebėjimų įvairiose socialinėse situacijose pagal žmogaus reikmes ir teises į maksimalų dalyvavimą visuomenėje	
7.	Kas yra cerebrinis paralyžius?	a) sutrikimai, pasireiškiantys elgesio ar (ir) emocinėmis reakcijomis, ryškiai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros ir etinių normų, bei akivaizdžiu nedėmesingumu, impulsyvumu ar (ir) prasta elgesio reguliacija; b) progresuojanti smegenų liga, trukdanti aiškiai mąstyti, suvokti realybę, valdyti emocijas, daryti sprendimus; c) judesio ar padėties sutrikimas, išsivystęs dėl nesubrendusių galvos smegenų defekto ar pažeidimo	
8.	Kaip turėtų elgtis socialinio darbuotojo padėjėjas, teikdamas pagalbą klientui užimtumo veikloje?	a) visada atlikti darbą už klientą, jeigu jis pats to nenori daryti; b) sudaryti sąlygas, kad klientas viską, kas tik jam įmanoma, stengtųsi daryti pats; c) pagirti ir skatinti klientą, jei jis stengiasi atlikti užduotį, ir bandyti tai daryti kartu su klientu	
9.	Kokie kliento poreikiai turi būti tenkinami paskiausiai vadovaujantis Maslow poreikių teorija?	a) savirealizacijos poreikiai; b) fiziologiniai poreikiai; c) saugumo poreikiai	
10.	Kokius veiksmus reikia atlikti socialinio darbuotojo padėjėjui, siekiant įtraukti klientą į darbinę veiklą?	a) užmegzti psichologinį ryšį su klientu ir išsiaiškinti kliento lūkesčius; b) paaiškinti, kad darbinė veikla yra būtina ir klientas privalo joje dalyvauti; c) išsiaiškinti priežastis, kodėl klientas nenori dalyvauti darbinėje veikloje, ir parengti tolesnės veiklos planą	
11.	Kuo vadovaujantis socialinės globos įstaigos gyventojas įtraukiamas į užimtumo veiklą?	a) užimtumo veikla klientui pasiūloma atsižvelgiant į jo poreikius ir sveikatos galimybes; b) globos įstaigos gyventojas turi dalyvauti tokioje užimtumo veikloje, kurioje dalyvauja dauguma kitų globos įstaigos gyventojų; c) užimtumo veiklą globos namų gyventojas gali pasirinkti pagal savo norus ir pomėgius	
12.	Kurie iš išvardytų veiksnių atitinka fizinės ir emocinės aplinkos klientui kūrimo principus?	a) šeimai artima aplinka, pagarba privačiam gyvenimui, savarankiškumą ugdanti aplinka, informacijos vizualizavimas, pagarba asmeninei erdvei; b) universalus dizainas, saugus ir šiuolaikiškas	

		interjeras, sumažintas triukšmas; c) namams artima aplinka, fizinė aplinka, pritaikyta kliento poreikiams, pagalba asmens privatumui ir individualumui, suprantama informacija	
13.	Kurie socialinio darbuotojo padėjėjo veiksmai yra tinkami bendraujant su įpykusių ir apsvaigusiu nuo alkoholio klientu?	a) savalaikis atsitraukimas, balso tono nekėlimas net tada, kai asmuo įžeidinėja, pagarbus tonas, suprantama ir aiški komunikacija; b) paaiškinimas asmeniui apie jo būklę ir iš to kylančius padarinius, atsakomybę, informacijos fiksavimas įstaigos neigiamo pobūdžio įvykių žurnale; c) griežtas asmens sudrausminimas, pasitelkus kolegų pagalbą skubus jo izoliavimas atskiroje ir saugioje patalpoje, iki išsiblaivys	
14.	Psichosocialinės rizikos veiksniams priskiriama:	a) neaiškūs darbo tikslai, informacijos trūkumas, vadovo paramos ir pagalbos nebuvimas, viršvalandžiai, didelis klientų skaičius; b) krovinių tvarkymas rankomis, klientų kėlimas, stereotipiniai (nuolat pasikartojantys) darbo judesiai dalyvaujant plaštakos ir pirštų raumenims, triukšmas; c) padidėjusi regėjimo įtampa, sintetiniai valikliai, darbo poza (periodiškai būnant nepatogioje, priverstinėje padėtyje)	
15.	Kokių rekomendacijų turi laikytis socialinės globos namai, teikiantys paslaugas senyvo amžiaus asmenims, karantino laikotarpiu dėl koronaviruso Covid-19 epidemijos?	a) Sveikatos apsaugos ministerijos rekomendacijų „Dėl asmens apsaugos priemonių naudojimo apsisaugant nuo koronaviruso Covid-19 infekcijos ne sveikatos sektoriaus institucijose“; b) Sveikatos apsaugos ministerijos rekomendacijų „Dėl asmens apsaugos priemonių naudojimo apsisaugant nuo koronaviruso Covid-19 infekcijos sveikatos priežiūros įstaigoms“; c) Sveikatos apsaugos ministerijos rekomendacijų „Apgyvendinimo paslaugas teikiančioms įstaigoms dėl koronaviruso Covid-19 infekcijos prevencinių priemonių“	

Užduočių atsakymai

Modulis „Įvadas į profesiją“

TESTAS GEBĖJIMAMS ĮSIVERTINTI PRIEŠ PRADEDANT MOKYTIS

1 užduotis

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
c)	a)	a)	b)	a)	b)	a)	c)	a)	b)	c)	c)	a)	c)	b)

Modulis „Socialinių paslaugų pagal nustatytą poreikį klientui teikimas“

1 užduotis. UŽBAIKITE PILDYTI SCHEMĄ PAGAL SOCIALINIŲ PASLAUGŲ RŪŠIS.

2 užduotis. ĮRAŠYKITE APLINKOS VEIKSNIUS, KURIE DIRGINA / RAMINA ASMENĮ, TURINTĮ AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKUMĄ.

Stebėjimo objektai	Dirginantys veiksniai	Raminantys veiksniai
Triukšmo lygis	Netikėtas triukšmas, garsūs balsai	Švelnūs balsai, ritmiška muzika
Vaizdinė stimuliacija	Ryškios spalvos, per daug dirgiklių	Blankios spalvos arba keli dirgikliai
Apšvietimas	Ryški ar fluorescencinė šviesa	Švelnus, natūralus apšvietimas
Kambario apstatymas	Per daug baldų	Baldai sustatyti pasieniais
Judesys	Nenuspėjami, staigūs judesiai, staigus padėties pakeitimas	Lėti judesiai ir ritmiški svyravimai
Lytėjimas	Švelnus arba netikėtas prisilietimas, švelnus kutenimas	Paspaudimas, apkabinimas, pasipriešinimo nugalėjimas
Kvapai	Stiprūs ir kenksmingi kvapai	Švelnūs kvapai (bananai, vanilė)

	(kvepalai, dažai)	
Temperatūra	Staigūs temperatūros svyravimai	Vidutinė temperatūra
Rutina	Nauji įvykiai	Įprasta rutina ir struktūra

3 užduotis. IŠ SĄRAŠO IŠRINKITE IR ĮRAŠYKITE LIGAS, NEGALIAS AR SUTRIKIMUS, KURIUOS APIBŪDINA PATEIKTI APIBRĖŽIMAI.

1. Protinis atsilikimas. 2. Demencija. 3. Šizofrenija. 4. Hipertenzija. 5. Cerebrinis paralyžius. 6. Elgesio ir (arba) emocijų sutrikimai. 7. Aklumas. 8. Autizmas ir jo spektro sutrikimai. 9. Dauno sindromas. 10. Silpnaregystė. 11. Klausos sutrikimas. 12. Psichikos negalia. 13. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai. 14. Depresija. 15. Alzheimerio liga. 16. Fizinė negalia. 17. Cukrinis diabetas. 18. Epilepsija.

4 užduotis. ĮSIGILINKITE Į PAVEIKSLĖLIUOSE PAVAIZDUOTAS SITUACIJAS IR JAS TRUMPAI APRAŠYKITE PAAIŠKINDAMI, KAIP REIKĖTŲ ETIŠKAI BENDRAUTI SU ASMENIU, BESINAUDOJANČIU NEĮGALIOJO VEŽIMĖLIU.

1. Neturėti išankstinių nuostatų.

Jei asmuo sėdi neįgaliojo vežimėlyje, tai nebūtinai reiškia, kad jis paralyžiuotas. Žmonės gali naudotis neįgaliojo vežimėliu dėl daugelio priežasčių – po avarijų ar traumų, ligų, turėdami trumpalaikių vaikščiojimo sunkumų. Nereikėtų nustepti, jei vežimėlyje sėdintis asmuo atsistotų, pvz., norėdamas ką nors pasiekti.

2. Pasisveikinti.

Sveikintis su neįgaliojo vežimėlyje sėdinčiu asmeniu reikėtų taip pat, kaip ir su bet kuriuo kitu asmeniu. Reikėtų ištiesti ranką ir paspausti. Jei asmuo turi dirbtinę galūnę ar ribotai valdo rankų judesius, vis viena priimtina paspausti jo ranką ar bent jau paliesti.

3. Kalbėti tiesiogiai su asmeniu.

Kartais šalia asmens, sėdinčio neįgaliojo vežimėlyje, būna kitų žmonių – šeimos narių, draugų, pagalbą teikiančių asmenų. Visuomet reikia kalbėtis tiesiogiai su vežimėlyje sėdinčiu asmeniu. Negalima kalbėti apie asmenį su kitais, šalia esančiais, jam girdint. Taip pat nedera kalbėti su asmeniu esant už jo nugaros, šone, jeigu jis negali lygiavertiškai dalyvauti pokalbyje.

4. Vartoti įprastus žodžius.

Su asmeniu, sėdinčiu vežimėlyje, reikėtų bendrauti įprastai, pavyzdžiui, dera kviesti „pasivaikščioti“, o ne „pasivažinėti“.

5. Nekalbėti apie vežimėlį.

Nedera komentuoti asmens vežimėlio, jo sandaros, veikimo, greičio ir pan., nebent norėtume tokį patį pirkti savo artimiesiems ar draugams. Vežimėlis yra tik įrankis, padedantis asmeniui gyventi visavertį gyvenimą. Juk mes nenorėtume, kad kiti žmonės komentuotų mūsų kojų išvaizdą, ilgį ar greitį.

6. Neliesti vežimėlio.

Nedera liesti vežimėlio, ramstyti jį, tapšnoti asmeniui į nugarą ar kitaip išreikšti viršesnę poziciją.

7. Pasiūlyti tinkamą pagalbą.

Ne visiems žmonėms, sėdintiems vežimėlyje, reikia pagalbos. Daug žmonių yra pakankamai savarankiški ir geba judėti be jokios kitų žmonių pagalbos. Padėti reikia tik tais atvejais, jei akivaizdu, kad asmuo kažko negalės padaryti pats, pavyzdžiui, paimti daiktą nuo aukštai esančios lentynos. Pasiūlius pagalbą reikėtų palaukti asmens atsakymo.

8. Pasiteirauti dėl asmens pageidaujamo judėjimo aplinkoje.

Asmenys, besinaudojantys neįgaliojo vežimėliu, gali patys analizuoti pastatų planus, aplinkos žemėlapius. Keliaujant kartu derėtų visuomet pasiteirauti, koks judėjimas ir kelias asmeniui įprastas, patogus, patinkantis.

9. Rodyti pagarbą visais atvejais.

Net jei aplinkoje nematome asmens su neįgaliojo vežimėliu, nedera statyti automobilio neįgaliesiems

skirtoje vietoje, naudotis tualetu neįgaliesiems.

10. Nelyginti kiekvieno asmens, besinaudojančio neįgaliojo vežimėliu, su senjoru.

Naudojimasis neįgaliojo vežimėliu negali būti tapatinamas su senatve, panašiomis temomis negali būti juokaujama.

5 užduotis. BENDRAVIMAS SU ALZHEIMERIO LIGA, DEMENCIJA SERGANČIU ASMENIU – SUBTILUS IR REIKALAUJANTIS TAM TIKRŲ ŽINIŲ. TOLIAU PATEIKTA 15 BENDRAVIMO PATARIMŲ, KURIE PADĖS SUKURTI DRAUGIŠKĄ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO APLINKĄ ASMENIUI, SERGANČIAM ALZHEIMERIO LIGA AR DEMENCIJA. ĮRAŠYKITE TRŪKSTAMUS ŽODŽIUS.

1. Akių / akių
2. Trumpesniais
3. Atspėti
4. –
5. Kartu
6. Jausmus (arba emocijas)
7. Būdami
8. Tylioje
9. Vieną / atsakymo
10. Dviprasmiškų
11. Neapibrėžtų
12. Teiginius
13. Pasakokite
14. Judesių
15. Kalba

6 užduotis. BENDRAUJANT SU KLIENTAIS IR BENDRADARBIAIS GALI KILTI ĮVAIRIŲ KONFLIKTINIŲ SITUACIJŲ, KURIOMS VALDYTI YRA SVARBŪS KONFLIKTŲ SPRENDIMO ĮGŪDŽIAI. ĮVARDYKITE, KOKIE TRYS KONFLIKTŲ SPRENDIMO BŪDAI NAUDOJAMI DAŽNIAUSIAI.

1. Prisiitaikymas. Jūs atsisakote savo interesų, tenkinami kitos pusės interesai.
2. Kompromisas. Dėl tam tikros naudos daromos abipusės nuolaidos.
3. Bendradarbiavimas. Abi pusės aktyviai dalyvauja siekdamos patenkinti savo interesus ir atsižvelgti į kito asmens poreikius.

7 užduotis. TOLIAU PATEIKTOS KELIOS SKIRTINGOS SITUACIJOS, KURIOSE JŪS GALITE ATSIDURTI BENDRAUDAMI SU KOLEGOMIS IR KONFLIKTIŠKAIS KLIENTAIS. PERSKAITĘ SITUACIJĄ, IŠANALIZUOKITE GALIMUS SPRENDIMO VARIANTUS IR APIBRAUKITE JUMS ATRODANTĮ TINKAMIAUSIĄ.

1	2	3	4	5	6	7
b	c	c	b	b	a	b

8 užduotis. PERSKAITYKITE PASAKOJIMĄ.

Įsivaizduokite, kad gyvenate viduramžiais ir keliaujate per kaimus. Aplink dulkės, triukšmas, vyksta statybos. Pamatote, kaip vyras su kūju skaldo akmenis.

– Ką čia darote? – klausiate jūs.

Vyras sako:

– O kaip jums atrodo, ką aš darau? – skaldau akmenis.

Tęsiate kelionę ir prieinate kitą vyrą su kūju, ir jis skaldo akmenis.

– Ką čia darote? – klausiate jūs.

– Užsidirbu pragyvenimui, – sako vyras.

Einate toliau ir pamatote dar vieną vyrą su kūju.

– Ką čia darote? – klausiate jūs.

– Statau katedrą! – pakiliai atsako jis.

Šis vyras nelaiko savo darbo banaliu dalyku, jis jaučiasi dalimi kažko didesnio (Gallo, 2019).

Pasakojime paminėti trys vyrai, iš kurių pirmasis, paklaustas, ką daro, pasakė, kad skaldo akmenis, antrasis – kad užsidirba pragyvenimui, o trečiasis – kad stato katedrą. Trečiasis darbininkas nuo kitų skyrėsi tuo, kad skaldydamas akmenis jautėsi esantis dalimi kažko didingo.

Pagalvokite apie socialinio darbuotojo padėjėjo darbą. Ar atlikdami kasdienes darbo funkcijas jaustumėtės dalimi kažko didingo? Kas tie didingesni dalykai? Pagalvokite apie juos ir užrašykite. Patarimas: galvokite ne apie tai, *ką* darysite, o *kodėl* tai darysite? Galvokite apie *veiklos tikslą*, pvz., *kliento kambaryje aš rūpestingai pakloju lovą, išvalau dulkes, iššluostau grindis, → nes stengiuosi sukurti jaukią ir malonią namų aplinką.*

1. Kviečiu vaiką ateiti į renginį, → nes žinau, kad jam labai patinka išeiti į miestą, susitikti su draugais.

2. Paaiškinu senjorui, kad kilimas jo kambaryje gali padidinti griuvimų riziką, → nes pastebiu, kad asmenį supanti aplinka nesaugi, kyla pavojus jo sveikatai ar gyvybei.

3. Kai ateinu pas klientą, visada nusišypsau, → nes noriu pakelti jo nuotaiką, palengvinti bendravimą, parodyti savo gerą nusiteikimą.

4. Kliento visuomet pasiklausiu, kaip galiu į jį kreiptis, → nes taip parodau savo pagarbą ir profesionalumą.

5. Visuomet paklausiu kliento, ar jam nieko netrūksta, → nes stengiuosi užtikrinti asmens poreikius, patenkinti lūkesčius.

6. Perduodu savo bendradarbiui tikslią informaciją apie kliento savijautą, → nes mano profesinė pareiga yra dalintis informacija.

9 *užduotis*. ŽENKLU „+“ PAŽYMĖKITE GYVENIMO NAMUOSE / BENDRUOMENĖJE IR GLOBOS INSTITUCIJOJE PRIVALUMUS.

Gyvenimas namuose / bendruomenėje – 1, 3, 4, 5, 6, 8, 10; Gyvenimas globos institucijoje – 2, 7, 9.

10 *užduotis*. LIGŲ SĄRAŠO LENTELĖJE ŽENKLU „+“ PAŽYMĖKITE UŽKREČIAMĄSIAS / INFEKCINES LIGAS.

Infekcinės ligos – 1, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 27, 28, 29, 34, 36.

11 *užduotis*. LIETUVOS RESPUBLIKOJE PAGRINDINIAI SOCIALINIŲ PASLAUGŲ ORGANIZATORIAI YRA (VIENAS ATSAKYMAS ŽODŽIUI ORGANIZATORIAI TINKA LABIAUSIAI):

5

12 *užduotis*. IŠ KETURIŲ PATEIKTŲ VARIANTŲ PAŽYMĖKITE TINKAMIAUSIĄ TĘSINĮ ŽODŽIAMS *MOTYVACINIS INTERVIU* – TAI:

4

13 *užduotis*. PAŽYMĖKITE TEISINGUS VARIANTUS APIBRAUKDAMI TEISINGO VARIANTO NUMERĮ:

2 ir 4

14 *užduotis*. PAŽYMĖKITE, KOKIUS IŠ TOLIAU IŠVARDYTŲ POREIKIŲ PAGAL MASLOW

POREIKIŲ TEORIJĄ REIKĖTŲ TENKINTI PIRMIAUSIA TEIKIANT PAGALBĄ SOCIALINĘ RIZIKĄ PATIRIANČIAM VAIKUI:

1. Fiziologinius poreikius.
2. Saugumo poreikius.
3. Saviraiškos poreikius.

15 užduotis. APIBRĖŽKITE KLIENTO MOTYVACIJOS SĄVOKĄ UŽBAIGDAMI SAKINĮ.

Kliento motyvacija suprantama kaip kliento norai, poreikiai, kurie skatina veikti ir suteikia energijos siekti tikslo. Motyvacija paskatina, nukreipia ir palaiko tam tikrą kliento elgesį.

16 užduotis. DIRBANT SU SOCIALINĘ RIZIKĄ PATIRIANČIAIS JAUNUOLIAIS IR PADEDANT JIEMS UGDYTI DARBINIUS ĮGŪDŽIUS, DAŽNAI TENKA AIŠKINTI, AR TEISINGI JŲ IŠSAKYTI TEIGINIAI. PERSKAITYKITE TOLIAU PATEIKTUS TEIGINIUS IR PARAŠYKITE, AR JIE TEISINGI, AR KLAIDINGI. TEISINGĄ TEIGINĮ PAŽYMĖKITE RAIDE „T“, KLAIDINGĄ – RAIDE „K“.

Teiginys	Teisingas - „T“ Klaidingas – „K“	Argumentai
1. „Jei žmogus neturi darbo – tai tik paties žmogaus kaltė.“	K	Žmogus gali netekti darbo ir ne dėl savo kaltės. Reikia ne kaltinti jį, o stengtis suprasti ir jam padėti bei patarti.
2. „Jei neturi darbo, neverta dirbti savanoriu.“	T	Neturint darbo reikia jo ieškoti, tačiau ieškant verta pradėti dirbti savanoriu. Dirbant savanoriu atsiranda galimybė įgyti naujų įgūdžių, susipažinti su nauja veikla, labiau pažinti save ir kitus, užmegzti naujų ryšių. Įgyta patirtis ir įgūdžiai gali padėti ir palengvinti rasti nuolatinį darbą.

17 užduotis. TOLIAU IŠVARDYTI SOCIALINIAI IR DARBINIAI ĮGŪDŽIAI, KURIE TURI BŪTI UGDOMI TĖVŲ GLOBOS NETEKUSIEMS VAIKAMS, GYVENANTIEMS BENDRUOMENINIUOSE VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE. PAPILDYKITE SĄRAŠĄ ĮRAŠYDAMI TRŪKSTAMUS ĮGŪDŽIUS.

1. Gebėti tvarkyti gyvenamąsias patalpas.
2. Gebėti valdyti jausmus.
3. Gebėti naudotis viešuoju transportu.
4. Gebėti ruošti maistą.
5. Gebėti apsipirkti parduotuvėje renkantis reikalingas prekes.
6. Gebėti planuoti, kaip elgtis su gaunamais pinigais.

18 užduotis. KAIRĖJE PUSĖJE ESANČIAS SAKINIŲ PRADŽIAS SUJUNKITE SU DEŠINĖJE PUSĖJE ESANČIOMIS SAKINIŲ PABAIGOMIS. TAI PADĖS JUMS ĮSISAVINTI ĮSTAIGŲ APLINKOS PAVIRŠIŲ VALYMO IR DEZINFEKCIJOS REIKALAVIMUS.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
H	G	F	C	A	D	I	E	B	J

19 užduotis. INTERNETE SUSIRASKITE RANKŲ DEZINFEKCIJOS PRIEMONĖS „STERILLIUM“ SAUGOS DUOMENŲ LAPĄ. IŠANALIZUOKITE JĮ IR ATSAKYKITE Į KLAUSIMUS.

1. Nedelsiant gerai plauti vandeniu, taip pat po akių vokais, ne trumpiau kaip 10 minučių. Išimti

kontaktinius lęšius, jeigu jie yra ir jeigu tai galima padaryti lengvai. Jei akių dirginimas nepraeina, kreiptis į gydytoją.

2. Prarijus nedelsiant skambinti į Apsinuodijimų kontrolės ir informacijos biurą arba kreiptis į gydytoją. Išskalauti burną. Neskatinti vėmimo.

3. Nereikalaujama specialių apsaugos priemonių.

4. Laikyti atokiau nuo vaikų. Laikyti atokiau nuo šilumos šaltinių / žiežirbų / atviros liepsnos / karštų paviršių. Vengti tiesioginių saulės spindulių ilgai trunkančiais periodais. Saugoti originalioje pakuotėje kambario temperatūroje. Laikyti atokiai nuo maisto ir gėrimų.

20 užduotis. ŠIAME PRATIME PATEIKIAMY PATARIMAI DARBUOTOJUI, KAIP EFEKTYVIAI PADĖTI RENGTI ASMENIUI, SERGANČIAM DEMENCIJA, BEI KOKIA JO DRABUŽIŲ SPECIFIKA. ĮRAŠYKITE TRŪKSTAMUS ŽODŽIUS. VADOVAUJANTIS ŠIAIS PATARIMAIS, RENGIMASIS KLIENTUI NETURĖTŲ SUKELTI BLOGŲ POJŪČIŲ.

1. Dviejų
2. Eiliškumą
3. Didesni
4. Smulkių
5. Metalų
6. Nekristų
7. Vienspalviai
8. Spalvas
9. Drabužio
10. Temperatūrą
11. Šilta

21 užduotis. PAŽYMĖKITE TEISINGUS ATSAKYMUS Į KLAUSIMUS APIE SUAUGUSIŲ ASMENŲ SOCIALINĖS GLOBOS ĮSTAIGŲ HIGIENOS REIKALAVIMUS.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b	a	b	c	a	b	c	a	a	c

22 užduotis. Į TUŠČIUS LANGELIUS ĮRAŠYKITE RAIDES, KURIOS ŽYMĖTŲ PAEILIUI EINANČIUS LOVOS KLOJIMO ETAPUS. PABANDYKITE PAKLOTI LOVĄ VADOVAUDAMIESI ŠIUO PROCESU.

I dalis

1. b, c, a.
2. e, c, b, d, a.
3. b, d, a, g, h, f, e, c.

II dalis

1. d, b, e, a, c.
- b, h, i, g, d, f, e, a, c.

Modulis „Kliento saugumą užtikrinančių sąlygų sudarymas“

1 užduotis. IŠ APRAŠYTOS SITUACIJOS APIBŪDINKITE VEIKSNIUS, GALINČIUS DIDINTI ASMENS, KURIAM PRASIDĖJO PSICHOZĖS PRIEPUOLIS, PAVOJINGUMĄ, BEI PARAŠYKITE NE MAŽIAU KAIP PENKIS PIRMUOSIUS SAVO VEIKSMUS.

– Jeigu įmanoma, prisiminkite informaciją apie žmogaus būklę iš artimųjų, kolegų ar atsitiktinių žmonių, kuriems teko su juo susidurti, kokiomis aplinkybėmis jis labiausiai įsiaudrina, ir jų venkite.

Jeigu yra žinoma išankstinė informacija, numatykite, kaip bendrausite, kokių veiksmų imsitės. Prisiminkite psichikos ligų ženklus. Įvertinkite, kiek žmogus yra pavojingas.

– Pasistenkite ramiai iš kambario išvesti asmenį.

– Kambaryje stovėkite arčiau durų nei asmuo, patiriantis psichozės epizodą.

– Atitinkamai nusiteikite. Parenkite save psichologiškai, apgalvokite, kokius jausmus galite patirti, pvz.: susierzinimą, pyktį, gailestį, bejėgiškumą. Suvokite, kokiu tikslu jūs bendraujate su sutrikusios psichikos asmeniu.

– Kliesių ir haliucinacijų atvejais nerekomenduojama smulkiai klausinėti ar aptarinėti jokių kliesių ar haliucinacijų detalių.

– Venkite šurkščios ir pašaipios reakcijos į paciento išsakomus kliesius ar haliucinacijas, nesakykite, kad tai yra „kvailystė“ ar „beprotybė“. Žmogus pasijus neišgirstas ir nesuprastas.

– Esant kontaktui su ūminę psichozę išgyvenančiu žmogumi, patartina kuo daugiau jį orientuoti į realią situaciją, pvz., pakreipti pokalbį į varginančius simptomus – nemigą, nerimą, ir pasiūlyti savo pagalbą.

– Jeigu pacientas primygtinai reikalauja patvirtinti jo psichozinius išgyvenimus, reikėtų pagarbiai priminti, kad nors jis išgyvena šiuos potyrius, bet jūs turite savo nuomonę šiuo klausimu. Tokiu būdu išliksite neutralus ir nenuvertindamas paciento priminsite jam apie realybę.

2 užduotis. APIBŪDINKITE FIZIŠKAI IR EMOCIŠKAI SAUGIOS APLINKOS KŪRIMO BŪDUS PAGAL KLIENTŲ GRUPES.

Klientų grupės:

vaikas, netekęs tėvų globos;

asmuo, turintis proto negalią;

senyvo amžiaus asmuo.

Vaikas netekęs tėvų globos: sukurta šeimai artima jauki ir estetiška aplinka, kurioje vaikas jaučiasi mylimas, saugus ir svarbus. Gerbiamas vaiko privatus ir jo šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė, užtikrinamas komunikacijos su vaiku slaptumas. Sudarytos sąlygos pačiam vaikui priimti su jo kasdienybe susijusius sprendimus. Sukurta aplinka, kurioje vaikas turi lygias galimybes ir nepatiria socialinės atskirties. Saugus ir šiuolaikiškas patalpų inventorių. Pozityvi ir savarankiškumą ugdanti aplinka.

Asmuo, turintis proto negalią: aiškios, turinčios plačius takus patalpos. Informacija pateikiama ne tekstu, bet vaizdinėmis priemonėmis (piktogramomis, paveikslėliais, nuotraukomis). Pagarba asmens asmeninei ir intymiai erdvei, egzistuojanti prisilietimų prie asmens kūno kultūra. Individualizuotas paslaugų teikimas. Paprasta, iš nesudėtingų sakinių susidedanti komunikacija. Veikimas asmeniui pažįstamoje aplinkoje. Sumažintas triukšmas.

Senyvo amžiaus asmuo: fizinės aplinkos pritaikymas paslaugų gavėjų poreikiams (ranktūriai, neslystanti grindų danga, nuorodos ir pan.). „Gebėjimo dalyvauti“ aplinkos kūrimas ir palaikymas: alternatyvių, asmens poreikius atitinkančių veiklų ir priemonių kūrimas bei motyvacijos skatinimas. Informatyvios aplinkos kūrimas – rašytinės ir žodinės informacijos prieinamumas ir pritaikymas asmens suvokimo poreikiams. Pagarba asmens privatumui. Senyvo amžiaus asmens būsto, patalpų tvarkymo, daiktų laikymo pasirinkimo būdų gerbimas.

3 užduotis. PAGAL PAVEIKSLĖLIUS ĮVARDYKITE SENYVO AMŽIAUS ŽMONIŲ GRIUVIMO PRIEŽASTIS

1. Šlepetės be užkulnio.

2. Skystis ant grindų.

3. Kliūtys ant takų, užstatyti takai.

4. Ant grindų gulintys smulkūs daiktai.

5. Laiptai be turėklų. Nepritvirtintos laiptų pakopas žyminčios juostelės. Nepašvieti laiptai.

6. Slidūs batų padai. Nešvarūs akinių stiklai. Per ilgi batų raišteliai. Galvos svaigimas.

7. Staigus kėlimasis iš lovos. Nėra naktinio apšvietimo prie lovos.

4 užduotis. ĮSIGILINKITE Į PAVEIKSLĖLIUOSE PAVAIZDUOTAS SITUACIJAS IR JAS TRUMPAI APRAŠYKITE PAAIŠKINDAMI, KAIP REIKĖTŲ ETIŠKAI BENDRAUTI SU ASMENIU, BESINAUDOJANČIU NEĮGALIOJO VEŽIMĖLIU.

Teiginys	Atsakymai		Atsakymo pagrindimas
	Taip	Ne	
Sutrikusios psichikos asmenys gali dirbti.	x		Sutrikusios psichikos asmenys gali dirbti. Visiškai įmanoma, kad jūs susiduriate su tokiais darbuotojais kiekvieną dieną net nežinodami, jog jų psichika yra sutrikusi
Sutrikusi psichika bei protinis atsilikimas nėra vienas ir tas pats.	x		Taip nėra, nes psichikos sutrikimas gali būti gydomas, o protinis atsilikimas – ne.
Sutrikusios psichikos asmenys yra labai pavojingi.		x	Tai vienas populiariausių ir sukeliančių daugiausia nesusipratimų mitų. Manoma, kad pareigūnų baimė dėl asmeninio saugumo ir supratingumo trūkumas provokuoja sutrikusios psichikos asmenis elgtis agresyviai. Sutrikusios psichikos asmenys gali būti pavojingi psichozės būsenos, nevartodami vaistų ir (ar) paveikti alkoholio arba narkotinių medžiagų. Vartodami vaistus, jie nėra pavojingesni nei asmenys, nesergantys psichikos ligomis.
Sutrikusios psichikos asmenys yra tingūs.		x	Tai netiesa. Gydomi jie gali gyventi visavertį aktyvų gyvenimą.
Psichikos ligos yra nepagydomos.		x	Daug psichikos ligų formų galima išgydyti per palyginti trumpą laiką. Kai kurias reikia gydyti visą gyvenimą vartojant vaistus. Psichikos ligų gydymo efektyvumas siekia 60–80 procentų
Psichikos liga – moralinis nuosmukis, Dievo bausmė.		x	Nėra žinomos tokios psichikos sutrikimų priežastys.
Psichikos liga nėra charakterio silpnumo požymis arba intelekto stoka.	x		Psichikos sutrikimai atsiranda dėl psichologinių, biologinių ir aplinkos veiksnių sąveikos.
Jeigu tik norėtų, sutrikusios psichikos asmuo galėtų pasveikti vien savo valia.		x	Psichologinių, biologinių ir aplinkos veiksnių negalima įveikti vien tik valios jėga.
Sutrikusios psichikos asmuo yra pats atsakingas už savo ligą.		x	Sutrikusios psichikos asmeniui būtina suteikti psichikos sveikatos specialistų pagalbą.
Valstybei yra per didelė prabanga gydyti psichikos ligas.		x	Valstybei nėra per didelė prabanga gydyti psichikos ligas. Psichikos ligų gydymas padeda žmogui greičiau integruotis į visuomenę, grįžti į darbą ir išlaikyti save netampant našta.
Daugelis psichikos ligonių turi būti gydomi ligoninėse.		x	Daugelis vaikų, paauglių, suaugusiųjų ir pagyvenusių žmonių geriausią pagalbą gali gauti bendruomeninio tipo įstaigose. Bendruomeninių paslaugų pavyzdžiai: krizių intervencija, ambulatorinių pacientų konsultacijos, užimtumo

			terapija, pagalbos sau grupės, reabilitacijos paslaugos ir kt.
Sutrikusios psichikos asmenys nėra patikimi, jie niekada nesako tiesos.		x	Kai sutrikusios psichikos asmenys praneša apie jų atžvilgiu padarytus nusikaltimus, į jų parodymus dažniau žiūrima kaip į nepatikimus, vadovaujantis nuostata, kad sutrikusios psichikos asmenys niekada nesako tiesos, ir nedaug padaroma šių asmenų labui. Iš tikrųjų sutrikusios psichikos asmenys neturi ypatingo polinkio meluoti, jų melavimas nesiskiria nuo nesutrikusios psichikos asmenų, tačiau jei ištinka psichozė, jų tiesa gali neatitikti realybės.
Psichika sutrinka asmenims, kuriais nesirūpino tėvai ir kurie augo nedarniose šeimose.		x	Psichikos liga nėra blogos tėvų priežiūros padariny. Psichikos sutrikimas atsiranda dėl psichologinių, biologinių ir aplinkos veiksnių sąveikos. Pvz., biologiniai veiksniai gali būti paveldimumas, cheminių medžiagų apykaitos sutrikimai smegenyse.
Sutrikusios psichikos asmenų jausmai yra tokie patys, kaip ir nesutrikusios psichikos asmenų.	x		Nors šie asmenys nesugeba išreikšti savo jausmų taip kaip sveikieji ir gali būti sumišę ar sutrikusios orientacijos, bet jie patiria tokius pat jausmus, kaip ir visi kiti žmonės. Todėl derėtų elgtis su jais pagarbiai ir rūpestingai, taip, kaip kiekvienas žmogus nori, kad su juo būtų elgiama.

5 užduotis. IŠVARDYKITE IR APIBŪDINKITE SEPTYNIS UNIVERSALIAUS APLINKOS DIZAINO KŪRIMO PRINCIPUS:

1. Paprastumas ir intuityvumas:

- pašalintas nereikalingas sudėtingumas / painumas;
- pašalintas nereikalingas tekstas, ypač orientuotas į vieną kalbą;
- palikta tik esminės svarbos informacija;
- suteiktas atgalinis ryšys siekiant atitikti klientų lūkesčius.

2. Saugus naudojimas arba tolerancija klaidai:

- bet kokią riziką keliančių elementų pašalinimas, jų izoliavimas, apsaugų sukūrimas ir pan.;
- įspėjantys apie pavojų ženklai;
- nesąmoningų veiksmų budrumo reikalaujančiuose procesuose pašalinimas.

3. Nereikia didelių fizinių pastangų:

- leisti vartotojui išlaikyti neutralią kūno padėtį;
- fizinė jėga naudojama pagrįstais / priimtinais atvejais (nereikalaujama nereikalingų varginančių veiksmų);
- minimizuojamas kartotinių veiksmų poreikis;
- minimizuojamas nuolatinės fizinės jėgos naudojimo poreikis.

4. Suprantama ir suvokiama informacija.

- skirtingų būdų naudojimas (ilustravimas, žodinė informacija, taktilinis (lytėjimo) esminės informacijos perteikimas);
- svarbiausia informacija išskiriama kontrastais (spalvomis ir pan.);
- vartojami paprasti, žinomi terminai, supaprastinti pavadinimai;
- priemonių ir būdų suderinimas, siekiant kompensuoti ribotas sensorines galimybes.

5. Lygios galimybės:

- užtikrintos vienodos priemonės/galimybės visiems vartotojams (pvz., pateikiant vaizdo informaciją rašomi subtitrai);
- tam tikrų visuomenės grupių atskyrimo vengimas;
- vienodas privatumo, saugumo užtikrinimas;
- priimtinas ir visiems patrauklus dizainas.

6. Tinkama erdvė ir dydis.

- svarbūs elementai turi būti matomi ir pasiekiami;
- svarbiausios informacijos akcentavimas, išskyrimas kontrastai ir pan.

7. Lankstumas

- sudarytos galimybės pasirinkti, koku būdu naudoti – kaip patogiu;
- pritaikyta kairiarankiams / dešiniarankiams;
- pagalba vartotojui pasiekti tikslumo, preciziškumo (dizainas daro tiesioginę įtaką geresniam rezultatui);
- vartotojas gali pasirinkti savo tempą.

6 užduotis. LENTELĖJE X ŽENKLU PAŽYMĖKITE SMURTO POŽYMIUS, PRISKIRIAMUS KONKREČIAI SMURTO FORMAI

1 – nepriežiūra; 2 – psichologinis smurtas; 3 – fizinis smurtas; 4 – psichologinis smurtas; 5 – patyčios / agresyvus elgesys; 6 – nubrozdinimai – fizinis smurtas; 7 – seksualinis smurtas; 8 – fizinis smurtas; 9 – seksualinis smurtas; 10 – fizinis smurtas; 11 – psichologinis smurtas; 12 – seksualinis smurtas; 13 – nepriežiūra; 14 – fizinis smurtas; 15 – nepriežiūra; 16 – psichologinis smurtas; 17 – nepriežiūra; 18 – seksualinis smurtas.

7 užduotis. IŠ APRAŠYTOS SITUACIJOS X ŽENKLU PAŽYMĖKITE TEISINGUS IR NETEISINGUS DARBUOTOJO VEIKSMUS.

Darbuotojo veiksmai	Teisingi darbuotojo veiksmai	Neteisingi darbuotojo veiksmai	Paiškinkite, kodėl darbuotojo veiksmai buvo teisingi arba neteisingi
Nedelsdami, tikėdamiesi, kad išgirs kiti darbuotojai, pradėsite garsiai šaukti, kad asmuo ketina nusižudyti.		X	Garsus šaukimas gali dar labiau išgąsdinti asmenį ir paspartinti jo ketinimų įgyvendinimą.
Paklauskite asmens, koku būdu jis ketina įgyvendinti savo savižudybės planą.	X		Kalbėjimasis su asmeniu apie realiu laiku vykstančius įvykius gali padėti jam balsu išgirsti savo ketinimus, su asmeniu lengviau užmegzti ryšį kalbantis apie čia ir dabar vykstančius įvykius. Asmens suteikta informacija bus naudinga darbuotojų tolesniems veiksams savižudybės situacijoje.
Paskysite asmeniui, kad taip būna daugumai gyventojų, kurie atvyksta į socialinės globos namus. Po tam tikro laiko jie pripranta prie naujo gyvenimo, pripras ir jis.		X	Asmuo jausmus išgyvena realiu laiku ir nepagrįstas žadėjimas, kad ateityje viskas bus gerai, gali jį pastūmėti į dar didesnę nusivylimą.
Stengsitės nuraminti asmenį,		X	Negalite žadėti, ko neištesėsite. Šeimos

patikinsite, kad šeimos nariai jį tikrai aplankys.			tema asmeniui yra sunki, todėl nepagrįstas žadėjimas gali sustiprinti jo nusivylimą šeima ir atstūmimo išgyvenimą.
Paklauskite asmens, ar kada nors jis jau bandė žudyti.	X		Iš gautos informacijos galite prognozuoti apie asmens ketinimų rimtumą.
Atpažinę suicidinę situaciją, nedelsdami bėgsite ieškoti pagalbos.		X	Tokios būsenos vienas paliktas asmuo gali įgyvendinti savo ketinimus.
Stengsitės nuraminti asmenį pasakydami jam, kad viskas bus gerai.		X	Bendrauti su asmeniu reikia ramiai ir atvirai. Žadėjimas, kad problemos išsispręs savaime, gali dar labiau suerzinti.
Paraginsite asmenį pasikalbėti su jumis, paaiškinkite, kad kartais lengviau kalbėtis su svetimu žmogumi negu su artimu.	X		Bandytas užmegzti ryšį su asmeniu gali paskatinti asmenį papasakoti apie savo būseną.
Rimtai įvertinsite esamą situaciją ir riziką.	X		Į grasinimą ar mėginimą nusižudyti reikia žiūrėti rimtai, net jeigu taip elgiasi paaugliai, kuriems toks elgesys būdingas.
Kalbėdami su asmeniu bandysite laimėti kuo daugiau laiko, kuo ramiau apgalvosite savo veiksmus bei kitų darbuotojų pasitelkimo būdus.	X		Klauskite įdėmiai ir ramiai. Stenkitės suprasti žmogaus jausmus (įsijausti). Be žodžių rodykite supratimą ir pagarbą. Gerbkite žmogaus nuomonę ir vertybes. Kalbėkite atvirai, neapsimestinai. Parodykite atidumą, rūpestį ir nuoširdumą. Kalbėkite apie tai, kaip žmogus jaučiasi. Akcentuokite jo teigiamas galimybes. Aptarkite visas įmanomas alternatyvas, net jei jos nežadėtų idealaus sprendimo, galbūt žmogus susidomės bent viena iš jų. Atkreipkite dėmesį ir nukreipkite kalbą į tai, kaip žmogus problemas sprendė anksčiau.

8 užduotis. UŽPILDYKITE LENTELĘ ĮRAŠYDAMI PYKČIO VALDYMO BŪDUS

	Darbuotojo (savo) pykčio suvaldymas		Tinkamas reagavimas į kito žmogaus pyktį
1.	Pastebėti pirmuosius, įspėjamuosius savo pykčio požymius (kūno reakcija, „pykčio mintys“, mintys, padažnėjęs kvėpavimas)	1.	Neverta įpykusiam ką nors įrodinėti ar tikinti, esą jis pats kaltas. Jis tik iškeiks jus. Įpykęs girdi tik pats save. Toks dažniausiai jau nemąsto ką daro, ką sako. Pyktis apakina.
2.	Gilaus kvėpavimo metodo naudojimas	2.	Jei jūs pats jaučiatės suteikęs jam paskatą pykti, išmintingiausia – pripažinti kaltę:

			„Atleiskite nenorėjau jūsų nuliūdinti.“
3.	Galvojimas apie priešingus dalykus	3.	Nebus naudos, jeigu jam patarinėsite, ką jis turėjo daryti ar sakyti.
4.	Vidinė kalba (pažvelgimas į save iš šalies)	4.	Jei jis rėkia – pravartu kalbėti ramiai ir tyliai.
5.	„Mąstymas į priekį“	5.	Nepažeisti supykusio asmens asmeninės erdvės. Stebėti asmens kūno kalbą.

9 užduotis. UŽBAIKITE SAKINĮ.

Saugos duomenų lapas – nustatyto turinio informacija apie cheminę medžiagą ar preparatą, kuria remiantis galima imtis reikalingų priemonių, susijusių su žmonių sveikatos apsauga, sauga darbo vietoje ir aplinkos apsauga.

10 užduotis. UŽPILDYKITE LENTELĘ APIE DARBDAVIO IR DARBUOTOJO PRIEVOLĖS DIRBANT SU CHEMINĖMIS MEDŽIAGOMIS.

Darbdavio prievolės	Darbuotojo prievolės
1. Nustatyti kiekvienoje darbo vietoje esančius pavojingus cheminius veiksnius	1. Nepradėti dirbti su cheminėmis medžiagomis nesusipažinus su saugos duomenų lape pateikiama informacija
2. Įvertinti jų keliamą riziką darbuotojų saugai ir sveikatai	2. Nepradėti dirbti su cheminėmis medžiagomis jeigu saugos duomenų lape darbuotojas pateiktos informacijos nesupranta
3. Numatyti ir įgyvendinti tinkamas prevencijos priemonės	3. Jeigu informacija nesuprantama, reikalauti darbdavio, kad apmokytų, kaip naudoti cheminę medžiagą
4. Apmokyti darbuotojus saugiai dirbti	4. Naudojant cheminę medžiagą laikytis visų saugos duomenų lape nurodytų reikalavimų
5. Užtikrinti, kad darbuotojai galėtų naudotis saugos duomenų lapais visoms naudojamoms cheminėms medžiagoms ir mišiniam (preparatams)	x
6. Įsitikinti, kad darbuotojai supranta ir naudojami informacija, pateikta saugos duomenų lapuose. Jei ne, apmokyti darbuotojus.	x

11 užduotis. PAGAL PATEIKTĄ SITUACIJĄ PARAŠYKITE:

1. Apsaugos priemonių (išvardykite) saugaus naudojimo reikalavimus.
2. Darbuotojo veiksmus kontaktuojant su asmeniu.
3. Darbuotojo apsaugojimo veiksmus (higiena).

Socialinio darbuotojo padėjėjas esant koronaviruso COVID-19 protrūkiui teikia socialinės globos paslaugas namuose senyvo amžiaus moteriai. Socialinio darbuotojo padėjėjas, karantino sąlygomis pas moterį užtrunka 2 valandas. Jo funkcijos – nuprausti, pagaminti maistą, sutvarkyti patalpas, sugirdyti vaistus. Socialinio darbuotojo padėjėjas sužinojo, kad per kelias dienas senolę aplankė anūkas, sugrįžęs iš Norvegijos, tai sukėlė riziką apsikrėsti koronavirusu COVID-19. Senolei koronaviruso COVID-19 simptomų nepastebima.

1. Apsaugos priemonių (išvardykite) saugaus naudojimo reikalavimai.

Privalomos apsaugos priemonės: veido kaukės, dengiančios nosį ir burną, ir vienkartinės pirštinės, dezinfekcinis skystis.

Rekomenduojamos apsaugos priemonės: vienkartiniai chalatai / kombinezonai, vienkartiniai antbačiai, vienkartiniai galvos apdangalai, veido skydai arba akiniai.

Socialinio darbuotojo padėjėjas, koronaviruso COVID-19 protrūkio laikotarpiu atliekantis pavestas funkcijas, kvėpavimo takų apsaugai turėtų dėvėti vienkartinės veido kaukes. Geriausia, kad būtų naudojamas 2 ar 3 klasės daleles filtruojantis respiratorius FFP2 arba FFP3. Socialinio darbuotojo padėjėjui dėl kontaktinių paslaugų teikimo pobūdžio ne visada yra galimybė išlaikyti rekomenduojamą dviejų metrų atstumą. Tokioje situacijoje veido kaukę turėtų dėvėti ir paslaugos gavėjas. Respiratorius keičiamas, kai užsiteršia, kai per jį tampa sunku kvėpuoti. Šie respiratoriai gali būti naudojami ne ilgiau kaip 8 valandas. Vienkartinės veido kaukės keičiamos, kai sudrėksta, bet ne rečiau nei kas 4 valandas. Taip pat dėvinti kaukes būtina nuolatinė rankų higiena, draudžiama liesti kaukę. Prieš paslaugų teikimą privaloma nusiplauti ir dezinfekuoti rankas, dėvėti vienkartinės pirštines. Vienkartinės pirštinės keičiamos priklausomai nuo kontakto su galimai užterštais paviršiais dažnumo. Jos turi būti pakeičiamos nedelsiant po tiesioginio kontakto su įtariamu ar užsikrėtusiu koronavirusu COVID-19 asmeniu. Vienkartinės pirštinės neturi būti dezinfekuojamos dezinfekciniais skysčiais ir naudojamos pakartotinai jas nusiėmus.

Medicininės veido kaukės / respiratoriaus ir pirštinių užsidėjimas	Medicininės veido kaukės / respiratoriaus ir pirštinių nusiėmimas
Darbuotojai po kiekvieno kontaktinio pobūdžio (higienos, maitinimo ir kitos pagalbos) paslaugos teikimo privalo keisti pirštines	
Rankų dezinfekcijos atlikimas	Kaukės suėmimas už galinių raištelių (neliesti kaukės / respiratoriaus priekio) Kaukės įdėjimas į pradėtą maišelį, maišelio užrišimas Atliekų įdėjimas į tam skirtą šiukšlių maišą / dėžę
Pirštinių užsimovimas	Rankų dezinfekcijos atlikimas
Veido kaukės ar respiratoriaus užsidėjimas (įsitikinti, kad tarp veido ir kaukės / respiratoriaus nėra tarpų)	Pirštinių nusimovimas suėmus už viršutinės (įmovimo) dalies
Rankų dezinfekcijos atlikimas	Pirštinių įdėjimas į įprastą maišą, maišo užrišimas
Vengimas liesti kaukę / respiratorių (jeigu kaukė atsitiktinai paliečiama, kiekvieną kartą atliekama rankų dezinfekcija)	
Sudrėkusios kaukės pakeitimas (tos pačios kaukės nenaudojimas antrą kartą)	

2. Darbuotojo veiksmai (išvardyti) kontaktuojant su asmeniu:

- Darbuotojas prieš prausdamas klientą turi dėvėti vienkartinę veido kaukę bei mėvėti apsaugines pirštines, paskui jas išmesti.
- Prieš maisto gaminimą ir po jo darbuotojas turi kruopščiai nusiplauti rankas ir dėvėti kaukę. Taip pat reikėtų nepamiršti ir paslaugų gavėją skatinti prieš valgį ir po jo plauti rankas.
- Socialinio darbuotojo padėjėjas turi nepamiršti vėdinti patalpas, jas plauti, dezinfekuoti paviršius ir jeigu naudojo apsaugines pirštines jas išmesti.
- Jeigu reikia klientui sugirdyti vaistus, turi būtinai plauti arba dezinfekuoti rankas.
- Stebėti senolės būklę ir jei yra simptomų, panašių į COVID-19 koronaviruso, nedelsiant informuoti gydytoją arba socialinį darbuotoją, kad senyvo amžiaus moterį buvo aplankęs anūkas, grįžęs iš Norvegijos, ir galėjo sukelti apsikrėtimo riziką.

3. Darbuotojo apsaugojimo (išvardyti) veiksmai (higiena):

- Darbuotojas prieš bet kokį kontaktą su klientu ir po jo turi plauti bei dezinfekuoti rankas.
- Dėvėti apsauginę kaukę, dengiančią nosį ir burną.
- Mėvėti vienkartinės pirštines.

- Pajutus virusui būdingus simptomus, skubiai informuoti darbovietę ir kreiptis į gydytoją.

12 užduotis. PAŽYMĖKITE TEISINGUS ATSAKYMUS.

Asmens duomenys yra?	
Bet kokia informacija, susijusi su gyvu asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta	☒
Bet kokia informacija, susijusi su gyvu ar mirusiu asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta	☐
Asmens duomenis sudaro?	
Elektorinio pašto adresas: vardas.pavardė@jmonė.com	☒
Namų adresas	☒
Vardas, pavardė	☒
Juridinio asmens kodas	☐
Interneto paskyrų (IP) adresas	☒
Užkoduoti gydytojų turimi duomenys apie asmens sveikatą	☒
Elektroninio pašto adresas: varlyte123@gmail.com	☐
Kokie yra asmens duomenų tvarkymo pagrindai?	
Asmens sutikimas	☒
Teisinė prievolė	☒
Duomenų gavimas	☐
Sutarties vykdymas	☒
Gyvybiniai interesai	☒
Viešasis interesas	☒
Teisėti interesai	☒
Paslaugų teikimas	☐
Kokiu tikslu kaupiami ir tvarkomi asmens duomenys?	
Siekiant įsitikinti, ar darbuotojas atitinka pareigybės reikalavimus	☐
Siekiant išsiaiškinti paslaugų gavėjo socialinį tinklą	☐
Siekiant užtikrinti socialinių paslaugų įstaigos vykdomą veiklą	☒
Siekiant užtikrinti kuo sklandesnę komunikaciją įstaigoje	☐

Modulis „Įvadas į darbo rinką“

TESTAS GEBĖJIMAMS ĮSIVERTINTI BAIGUS PROGRAMĄ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
c)	b)	c)	b)	a)	b)	c)	b)	a)	a)	c)	a)	a)	a)	b)

Literatūra

1. *Atstovavimo sutrikusios raidos asmenų teisėms pagrindai* (2003). Vilnius: Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“.
2. Balčiūnienė, R., Januškevičiūtė, R., Kuzminskienė, I., Markevičienė, B., Rastėnienė, V., ir Veličkienė, V. (2008). *Slaugos ir asmens sveikatos priežiūros procedūros*. Kaunas: Vitae Litera.
3. Braslauskienė, R., ir Jonutytė, I. (2005). *Vaikų agresyvaus elgesio prevencija ugdymo institucijoje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
4. *Dauno sindromas: Patarimai tėvams ir specialistams* (2016). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
5. *Darbuotojų dalyvavimas užtikrinant darbuotojų saugą ir sveikatą: praktinis vadovas* (2012). Europos Sąjungos leidinių biuras.
6. *Disability etiquette. Tips on interacting with people with disabilities* (2015). United Spinal Association. Prieiga per internetą: <https://www.unitedspinal.org/pdf/DisabilityEtiquette.pdf>
7. Gallo, C. (2019). *Storytelling: pasakojimo meistrystė*. Vilnius: Tyto alba.
8. Grunewald, K. (1993). *Mokymo kursas personalui, dirbančiam su sutrikusio intelekto vaikais ir jaunuoliais*. Vilnius: Avicena.
9. Grunewald, K. (1997). *Globa*. Vilnius: Avicena.
10. *How Dementia / Alzheimer's Affects Communication and Tips to Help Caregivers* (2019). Dementia Care Central. Prieiga per internetą: <https://www.dementiacarecentral.com/caregiverinfo/communication-problems/>
11. Kairienė, B. (2013). *Agresyvaus tėvų elgesio su vaikais prevencijos prielaidos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
12. Kalpokienė, V., ir kt. (2013). *Kognityvinės-elgesio terapijos principų taikymas ir ugdymas vaikų socializacijos centruose*. Vilnius: Eugrimas.
13. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. A1-92 „Dėl socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2006-04-20, 43-1569.
14. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, 17-589.
15. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų katalogas (2006). *Valstybės žinios*, 43-1570.
16. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymas Nr. V-133 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 125:2019 „Suaugusių asmenų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2012-10-25, 124-6241.
17. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2012 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. V-946 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 47-1:2012 „Sveikatos priežiūros įstaigos. Infekcijų kontrolės reikalavimai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2012-10-25, 124-6241.
18. *Metodinės rekomendacijos vaikų dienos centrų darbuotojams socialinio darbo su šeima klausimais* (2006). Vilnius: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
19. Mikulėnaitė, L. (2007). *Vaikų, turinčių raidos sutrikimų, gydymas ir abilitacija*. Vilnius: Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“.
20. Notbohm, E. (2012). *Kiekvienas autistiškas vaikas norėtų, kad jūs žinotumėte dešimt dalykų*. Vilnius: Tyto alba.
21. *Pagalbos žmonėms, turintiems psichikos negalę, teikimo rekomendacijos policininkams ir greitosios medicinos pagalbos darbuotojams* (2007). Vilnius: Globali iniciatyva psichiatrijoje.
22. *Pagyvenusių žmonių burnos higiena* (2005). Kaunas: Kauno II klinikinė ligoninė.
23. *Pagyvenusių žmonių griuvimo profilaktika* (2005). Kaunas: Kauno II klinikinė ligoninė.
24. *Pagyvenusių žmonių šlapimo nelaikymas* (2005). Kaunas: Kauno II klinikinė ligoninė.
25. *Savižudybės prevencija*. (2015). Vilnius: Valstybinis psichikos sveikatos centras.
26. *Socialinis darbas. Profesinės veiklos įvadas* (2004). Vilnius: VU Specialiosios psichologijos

laboratorija.

27. Steman, C. (1999). *Socialinio darbo su proto negalios vaikais pagrindai*. Vilnius: Vaibra.
28. *The dementia guide. Living well after diagnosis* (2017). Alzheimer's Society. Prieiga per internetą: https://www.alzheimers.org.uk/sites/default/files/2018-07/AS_NEW_The%20dementia%20guide_update%203_WEB.pdf
29. *Vaikų su autizmu ugdymo principai* (2003). Vilnius: Respublikinė universitetinė ligoninė, Vaiko raidos centras.
30. Vries, K. (2013). *Communicating with older people with dementia*. *Nursing older people*. 25. 30-7. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/241689739_Communicating_with_older_people_with_dementia/link/0c9605268976ccbd80000000/download
31. Prieiga per internetą: [http://lvpa.lt/upload/files/E-rinkodara/UD%20LVPA_2\(1\).pdf](http://lvpa.lt/upload/files/E-rinkodara/UD%20LVPA_2(1).pdf)
32. Prieiga per internetą: <https://www.vdi.lt/AtmUploads/SaugosDuomenuLapas.pdf>